

Антропософски вести

Брой 56
МИХАИЛОВДЕН
СЕПТЕМВРИ 2017 г.

ИЗДАВА СЕ ОТ АНТРОПОСОФСКОТО ОБЩЕСТВО В БЪЛГАРИЯ

Антропософията е път на познание и себеразвитие, който обхваща сферите на философията и науката, изкуството и социалния ред, предлага духовно-научни методи за развитие на истинско осъзнаване на реалността, дава обективно обяснение за човешката и световна еволюция. Основателят – д-р Рудолф Щайнер (1861 – 1925 г.) предоставя на всяка индивидуалност в пълна свобода обективно да изследва и провери фактите, изнесени от него за видимия и невидимия свят.

СЪДЪРЖАНИЕ

2. Михаиловият импулс – побеждаващата сила на духа.
5. Архангел Михаил – нашият водач по пътя към Христос.
7. Рудолф Щайнер – посланикът на Михаил на земята.
9. Децата като мост между миналото и бъдещето.
13. Семинар по валдорфска педагогика, август, 2017.
14. Парсифал и преодоляването на злото.
17. За индивида и общността.
18. Панорама на идеите за развитие на антропософското движение у нас.
21. Летен антропософски лагер – юни, 2017.
22. Етническият произход на богомилството от антропософска гледна точка.
27. Спомен за Лиляна Калчева.
28. Антропософски групи в България

„Игра на сляпа баба” – снимка от училище „Рудолф Щайнер” – Берлин, 1936

„Възпитанието на децата не е само въпрос на интелект или усещане, а в най-висок смисъл висша морално-духовна задача. Затова най-важна е връзката, която днес създаваме между нашата дейност и Духовните светове. По този начин първо подготвяме себе си, като се свързваме с духовните сили, в чиято служба и в чието име всеки от нас трябва да работи и така се превръщаме за децата в представител на доброто, истинското и красивото.”

Рудолф Щайнер

МИХАЙЛОВИЯТ ИМПУЛС – ПОБЕЖДАВАЩАТА СИЛА НА ДУХА

Скъпи приятели,

Както всяка година, още през първата половина от август метеорният поток Персеиди ни донасят едно предчувствие за приближаващата есен и за Михаил. Лично аз досега не съм успяла да видя този звездопад с физическите си очи, но мога да си го нарисувам във въображението. И откато Рудолф Щайнер ми отвори душевното око, за да мога да направя връзка между космическото желязо и желязото в кръвта ми, тази небесна картина – Персей, вдигнал меч над Горгоната и от върха на меча изливания се метеорен поток – винаги ме изпълва с особено възбуждане и сякаш раздвижва кръвта ми.

Михаил не е приоритет единствено на Антропософията, макар че единствено Антропософията ни дава познание за Мистерията на Михаил. Наблягам на думата „мистерия“, защото той все още е една мистерия за нас. Между другото, Рудолф Щайнер казва, че Антропософията се ражда през първата година от новата епоха на Михаил, т.е. през 1880 г. А самото име Михаил е въпрос (Кой като Бога?) и след него би трябвало да се пише въпросителен знак. Михаил ни поставя въпроси, той не ни дава отговори. Знаем, че Михаил, в сравнение с другите архангели, е натоварен с най-тежката и сложна задача – да се бори със злото в света и човека – и че неговите традиционни атрибути са меч от космическо желязо, копие (символ на изправения човешки аз) и везни с двете сили на злото (Луцифер и Ариман) върху двете блюда и по средата основният стълб – Азът, който се учи да балансира между тях и да ги уравни.

А сега, нека да обърнем поглед към Михаиловото настрояване от Календара на душата:

*Природо, майчиното твое битие
аз нося във волевата моя същност;
и огнената мощ на моята воля,
тя калява поривите на духа ми,
за да се роди от тях себеусещането,
че себе си във мен самия нося аз.*

Не е ли тази строфа една загадка? Къде е тук Михаил, мечът или копието му, драконът, борбата или везните? Тук не се споменава нито един от неговите атрибути.

Още първите думи ни насочват към природата и нейния майчински аспект, свързан с едно непрекъснато движение, неуморен кръговрат, поклъване, растеж, цъфтеж и узряване, едно непрекъснато трансформиране, умиране и раждане. Зад всичко това се крият духовни процеси и същества и Рудолф Щайнер полага големи усилия да ни насърчи да се научим да четем в книгата на природата, да повдигнем булото на Изис, новата Изис-София, като Фауст да слезем в дъл-

бините на Земята, в свръхсетивната сфера на „майките“, за да намерим там силите, свързани с вечното женско начало. Сега, когато космическата интелигентност, управлявана от Михаил е вече на земята, Михаиловият импулс, който е еднозначен с духовния импулс, е отново да започнем да четем в книгата на природата. Към това призовава Щайнер в Писмата си до членовете, които са и неговото заветствие към нас:

„... нека възпитаме умовете си чрез досега със светлината на истината, която струи в душата на човека от природата... Който изживява истините на природата със свободен и отворен ум, чрез нея той бива воден към истините на духа. Изпълвайки се с красотата, величието и превъзходството на природата, в него те стават извор на духовно усещане. И който отваря сърцето си за нейния мълчалив жест, разкриващ вечната ѝ непорочност отвъд всяко добро и зло, нему се отваря погледа в духовния свят, където в ням жест прозвучава живото Слово, разкриващо доброто и злото.“ (2.3.1924 г.)

За да ни помогне да възпитаме и изградим такава връзка с природата, която да не е само мисловно-познавателна, но и чувствено-познавателна и волево-познавателна, Рудолф Щайнер ни връща преди началото на епохата на Съзнателната душа, в периода между VII и XIII век и ни показва едно изживяване на природата, което е съвсем различно от това на днешните изследователи и на хората от нашата епоха. В отделни мистериини центрове и най-важният за нас Шартр, природата е изживявана като богинята Натура, която работи творчески в света около нас. В Шартр всичко е било насочено към свързването на християнството с природата. Натура се е считала за помощница на Христос. Духовните течения от Шартр стигат до Италия и подпомагат посвещението на Брунето Латини (учителят на Данте), когото Рудолф Щайнер много цени и дори казва, че всички посветени могат да се допитват до него. Посвещението на Брунето Латини не става в мистериен център. Самата богиня Натура се явява като негов посветител и при това тя го посвещава както по пътя навън, така и по пътя навътре (елементите, планетите, космоса, темпераментите и скритите сили в човешкото физическо тяло). Календарът на душата е замислен именно като едно такова съвременно посвещение, ако се научим да изживяваме хода на годината. Сергей Прокофиев е усетил и развил този импулс в прекрасната си книга „Кръговратът на годината като път на посвещение“.

И никак не е случайно, че след смъртта на Рудолф Щайнер Ита Вегман издава списанието „Натура“. В Михаиловата мистерия, а и в кармичните лекции, Рудолф Щайнер недву-

смислено казва, че Натура е наследницата на Персефона (гр.), в чиято чест на 24 септември се провеждали Елевзинските мистерии = Прозерпина (р.) и ни подтиква да оживим в душата си този образ. А специално за Ита Вегман той дава една рисунка с важно пояснение. Рудолф Щайнер рисува схематично как Персефона слиза от слънчевата област и се свързва със земята. На земята живеят хората, но те участват и в слънчевата област и така могат да служат на Михаил. Освен елементалните същества обаче, под земята има една категория земни духове, които не са свързани със слънчевата област на Михаил-Христос. Въпреки това, те трябва да служат на човечеството, защото иначе ще станат жертва на Ариман. Това е задача на хората, която може да се осъществи само посредством Персефона-Натура, която се е потопила в земния свят. Земните същества нямат връзка с Михаил, но имат връзка с Персефона. А ние можем да се свържем с Персефона-Натура – чрез гютеанистичния метод на изследване, като развием възприятията си, 12-те си сетива и да заживеем съзнателно в етерната област, където живеят Михаил и Христос. На обратната страна на листа Ита Вегман е записала след разговора си с Рудолф Щайнер. „Той искаше да ми разкаже новия мит за Персефона. Задача за мен?“

А сега бих искала да ви разкажа за едно изключително интересно явление в Европа, за което научих „случайно“ едва преди месец. Чували ли се за тъй наречената „Линия на Михаил“ в Европа? Михаил се е явявал тъй да се каже „лично“ 5 пъти на различни места в Европа и през различни години и винаги повелята му е била на това място да се изгради храм, посветен на него. Освен легендите, свързани с появяването му, интересното е, че тези 5 места са разположени на една абсолютно права географска линия. Ако тази линия се продължи, тя минава през Атина и стига до Йерусалим.... Михаил сочи към Мистерията на Голгота дори географски, стигайки до най-гъстата материя.

Бих искала да ви разкажа нещо повече за едно от тези места – храма в Монте Гаргано, Италия. Това е едно много специално място – нос, който някога е бил остров. Тук е най-старият храм на Михаил в Европа с най-старото му изображение от месинг и тук той се явява за пръв път през 492 г. Преди да стане храм на Михаил, това място е било митре-

ум, светилище на Митра. Персийският бог Митра и неговата борба с бика (низшата природа у човека) са много сродни с Михаил и неговата борба с дракона. И наистина, през V век хората са считали тези две духовни същества за толкова тясно свързани, че не е било необходимо да се прави друг олтар, а старият олтар на Митра безпроблемно се превръща в олтар на Михаил. Статуята на Митра с камата, яхнал бика е заменена от статуята на Михаил, стъпил с крак върху дракона и с меч в ръка.

Приликите между Митра и Михаил са доста, но ще се спра на една много впечатляваща – погледът... Митра не гледа бика, а гледа нагоре към Хелиос, откъдето получава силите си за борба с бика, с низшето у човека, под-човешката природа. Забележително е, че този бог, който пръв побеждава животинското у човека получава вдъхновение за тази победа от по-висши същества. По същия начин на по-старите изображения и икони Михаил не гледа към дракона, когото побеждава. И в по-ново време, на червения прозорец в Гютаеанума Михаил също не гледа към дракона. Веднъж, Маргарита Волошина попитала Рудолф Щайнер защо и той отвърнал, че ако Михаил погледне към дракона, ще трябва „да го утвърди“. Загадъчни думи, които наваяват на мисълта, че ако Михаил погледне надолу към дракона, ще трябва да го последва в дълбините. Във всеки случай, този най-силен борец сред архангелите не се бори сам с под-човешката природа, с Ариман, а има нужда от подкрепата на по-висши сили. Какво остава за нас, хората, ако си помислим, че можем да се справим сами? Ние виждаме тази подкрепа в Михайловата имагинация от Последното обръщение на Рудолф Щайнер към членовете в навечерието на Михаловия празник 1924 г. „възникнали от слънчевите сили, духовни същества, светли същества от етерните светове“. Натам е отправен и погледът на Михаил в картините на Маргарита Волошина – към далечните хоризонти, в просторите, където властва Христовата воля.

Още нещо забележително за пещерата в Монте Гаргано е, че тя е много дълбока – десетки метри надолу под земята. И макар че днес има асансьор, с който може да се слезе в този подземен храм, можем да си представим как са слизали през V век хората долу. Всяка година на 29 септември тук се провежда впечатляваща церемония, на която мечът на Михаил се изважда от ръката му и тържествено се изнася на открито горе. Свещеникът, начело на процесията обикаля с него града и отново церемониално го връщат под земята. Веднъж в годината мечът на Михаил се изнася на ясна дневна светлина...

Пещера Св. Михаил - Монте-Сант-Анджело

Това обстоятелство добива още по-голямо значение, когато го свържем с обръщението на Рудолф Щайнер към младежите на 17 юни 1924 г. в Кобервиц по време на биодинамичния курс. Той говори за изгубените сили, които работят в природата и призовава младите хора по следния начин:

„Някой може да каже – мечът на Михаил може да се изкове. Тук обаче става въпрос за нещо съвсем друго. Става въпрос за истината, която съществува в окултния свят, че това, което трябва да се оформи като Михаилов меч, трябва да се изкове в действителността и да се занесе на един олтар, който не може да се види отвън и който се намира под земята, действително под земята. Срещата на човек с природните сили под земята ще го накара да разбере, че Михаиловият меч, освен да се изкове, трябва да се занесе на олтар, който е под земята. Там трябва да бъде намерен от възприемчиви души. От вашите действия и вашия принос зависи повече души да намерят меча на Михаил. Той не се завършва с изковаването му, а когато бъде намерен. Човек трябва да има сила, скромност и доверие в себе си като млад човек, който е кармично призван да търси и да намери меча на Михаил.” (17.6.1924)

Най-интересното е, че в това обръщение към младите Щайнер не споменава изобщо за Монте Гаргано. Като става въпрос, че в това обръщение младите са кармично призвани, но дали по-възрастните са изключени? Вместо отговор си спомням един случай, разказан от Маргарита Волошина. Веднъж тя изразява съчувствие към Рудолф Щайнер, че трябва да говори пред множества от възрастни дами. Той обаче отговаря: „Нямам нищо против. Това са огнените младежи от бъдещата инкарнация“.

Говорейки за дълбините на земята, можем да си припомним лекцията на Рудолф Щайнер за вътрешността на земята и 9-те ѝ пласта от 21 април 1906 и да се опитаме да оживим тази картина в душата си: минерална, мека, парна, водна, плодна, огнена, огледална, раздробяваща и деветият пласт е без име, но в същността си е мястото на цялото зло и на черната магия. Не само в деветия пласт, във всички други пластове се крият противодействащи сили. Опознаването на злото е основна задача на нашата епоха, но не бива да си мислим, че злото идва само отвън. Вътрешността на земята е много сродна с човешката същност и в нашите дълбини също се крие зло, което можем да видим само ако имаме достатъчно смелост да проникнем до там. Фрау фон Молтке веднъж казва на Рудолф Щайнер „Хората не могат да проникнат в дълбините“. „Не“ – отвръща категорично Щайнер – „те не искат“. Не искат, защото подсъзнателно ги е страх от това, което ще видят. Нали се сещате, че косвено тук става въпрос за Михаилова смелост, която не е обикновената смелост, а смелост, която трябва да изработим, да развием, и то с помощта на арх. Михаил и другите духовни същества.

Днес човекът е проникнал само на 12 км под повърхността, а до центъра има повече от 6 хиляди километра. Може да се каже, че на тази степен на развитие човечество-

то едва сега започва да се свързва и да разбира материята. Но проникването в материята е духовна дейност, която може да се сравни с езотеричния път в подземния свят. В земните пластове не живеят само тъмни сили. Там живее и Персефона, там е и областта на майките, до която стига Фауст, там е и духовната Шамбала според думите на Рудолф Щайнер.

В един много езотеричен разговор с Йохана фон Кейзерлинк (пак в Кобервиц) става ясно, че освен 9-те пласта има и още един – десети пласт - центърът на земята, сърцевината на земята, и че той се състои от злато. Йохана фон Кейзерлинк е имала свръхсетивно изживяване, което споделя с Рудолф Щайнер. Тя е навлязла в дълбините и е видяла тази златна сърцевина. Щайнер потвърждава, че това, което е видяла е вярно. Ние можем да приемем, че това е истина, защото това е пътят на Христос. След кръстната смърт той слиза първо в дълбините и едва след това се явява възкръснал на Мария Магдалена и учениците. С изтичането на кръвта на Голгота се променя не само аурата на земята, със слизането си в най-долните пластове Христос донася и своята субстанция, слънчевото духовно злато и с това поставя началото на трансформацията на земята в бъдещото слънце, в която ние, хората сме призвани да се включим.

Тази истина, този факт не може да не внесе в душата ни една вяра и надежда, и разбира се, чувство за отговорност. В тези почти апокалиптични времена, в които светът е непредсказуем и злото се разраства неудържимо, тази вяра ще укрепи душата ни. Ако отидете в Кьолн и слезете в едно определено мазе, върху една от стените му можете да прочетете следните думи: „Аз вярвам в слънцето, дори когато не го виждам, аз вярвам в любовта, дори когато не я чувствам, аз вярвам в Бог, дори когато той мълчи.“ Това са думи на хора, които са изгубили всичко, написани от евреи, които са се укривали там през Втората световна война. За такава вяра или доверие (което в случая е синоним на вярата) говори Рудолф Щайнер, когато казва, че то е част от нашите уроци в сегашната епоха – да живеем от чисто доверие, без никаква сигурност във външното битие и когато всички външни опори изчезнат, пак да вярваме в непрекъснатата помощ на духовния свят. Ако искаме смелостта да не ни напусне, само това може да ни помогне.

В тази връзка искам да завърша с два абзаца от една лекция на Рудолф Щайнер (28 септември 1923 г.), които звучат като химн за Михаил:

„Способността да се издигнем до точката, в която мислите за духа могат да ни обхванат така силно, както нещо във физическия свят – това е Михаиловата сила. Тя е доверие в идеите на духа (ако имаме способност изобщо да ги възприемем), което води до убеждението – „Аз получих духовен импулс, аз му се отдавам, аз ставам инструмент за неговото проявление“. Първи неуспех – не се безпокойте! Втори неуспех – не се безпокойте! Сто неуспеха нямат никакво значение, защото никакъв неуспех не е решаващ фактор за преценяване на истината на един духовен импулс, чието въздействие е било вътрешно разбрано и схванато. Ние имаме пълно доверие в един духовен импулс, който сме схванали в

определен момент от времето, само когато можем да си кажем: „Моите стотина неуспехи най-много могат да докажат, че условията за осъществяване на този импулс не са ми дадени в настоящото прераждане; но че този импулс е правилен аз зная от неговата собствена природа. И ако трябва да чакам сто прераждания за силата да реализирам този импулс, нищо освен собствената му природа не може да ме убеди в силата или безсилието на който и да е духовен импулс“.

Ако си представите тази мисъл, развита в човешката душа като велико доверие в духа, ако размислите, че човек може да остане здраво свързан като скала с нещо, което е видял, че е духовно побеждаващо, нещо, което той отказва да изостави въпреки всякакво външно противодействие, то-

гава ще имате представа за това, какво всъщност изисква от нас Михайловата сила, Михайловата същност. Защото само тогава ще разберете значението на огромното доверие в духа. Може някой духовен импулс да остане в очакване у нас дори за цяло прераждане. Но след като веднъж сме го схванали, никога не трябва да преставаме да го подхранваме в себе си, защото само по този начин можем да го запазим за идващи въплъщения. И когато доверието в духа по този начин установи едно душевно настроение и нагласа, за която тази духовна субстанция се явява така действителна, както земята под краката ни – земята, без която не можем да стоим изправени – тогава ще имаме в нашата душа чувството за онова, което Михаил действително очаква от нас.“

Диана Ботушарова

АРХАНГЕЛ МИХАИЛ - НАШИЯТ ВОДАЧ ПО ПЪТЯ КЪМ ХРИСТОС

Днес човек знае твърде малко за Архангел Михаил, Духът на нашето време. Сегашните хора са със силно развит интелект, с все по-нови открития в областта на електрониката и техниката: компютри, роботи, много сложни машини и устройства. Но човек е скован от материализма, не познава духовната си същност, нито тази на Космоса и вместо да се чувства гражданин на Земята и Духовния свят едновременно, той се чувства „отшелник“ на Земята.

У нас Архангел Михаил е известен предимно с отношението си към мъртвите - помага на душите да се освободят от оковите на земното тяло. На него, по народен обичай, е посветен празник през есента, свързан с помен за мъртвите - така наречената Архангелова Задушница.

До края на 18 век, а и днес още в старинните икони Архангел Михаил е изобразяван като герой, който побеждава Дракона (Злото). Днес той се рисува от художници, надарени с вдъхновение - като едно величествено, излъчващо ярка светлина духовно Същество.

Космическата битка на Архангел Михаил с Дракона (Сатаната, Ариман) действително се е състояла в Духовния свят в течение на тридесет и осем години - от 1841 до 1879 год. Архангел Михаил победил Ариманичните духове в Космоса и те били свалени на Земята. Така като невидими духове те навлизат в душите на хора, които се поддават на злото и изкушенията на демоничните

“Аз искам да запала
всяко човешко същество
с космическия дух.

За да стане пламък то
и да разгърне с огнена воля
същността на съществото си.

Другите, те искат
да вземат космическа вода,
която пламъка да угаси
и да парализира всяко същество
във същността му.

О, радост, когато
човешкият пламък гори,
дори когато е в покой.

О, горчива болка,
когато човешкото същество
е оковано, когато поиска
да се раздвижи.

Д-р Рудолф Щайнер

същества.

От 1979 година Архангел Михаил вече е водач на човечеството, като Дух на епохата, на светлата, Златна епоха, наречена Михайлова епоха. Той ни осветява със слънчевата, космическа интелигентност, но тя може да се възприема от хора с развита Съзнателна (Духовна) душа по свободна воля.

“Архангел Михаил изисква от нас да задвижим нашите мисли, да станем вътрешно активни. Ние принадлежим на Михайловата епоха само тогава, когато не оставаме бездейни, пасивни, а се включваме активно в преработката на всичко, което извличаме от света чрез нашите наблюдения и изживявания”, пише д-р Рудолф Щайнер. Арх. Михаил стимулира човешката интелигентност, развивана самостоятелно, в свобода. Той вдъхновява хората, които имат ентузиазъм, инициативност и воля за добри дела, с образно мислене и топли чувства и с цялата си душа са тръгнали по пътя на Христос.

Първото условие за това е самообразованието с духовната наука антропософия – най-подходяща за съвременния човек. Мисленето при това образование не трябва да е абстрактно, студено, механично, изсушено. Чрез мисленето, ако е живо, образно и със сърдечна топлина човек може да получава духовно познание и без да притежава свръхсетива (ясновидство), защото повечето хора все още не са развили такива.

Михайлов последовател (“михаи-

лит“) може да бъде човек, който е толерантен, съпричастен, уважава идеите на другите, не критикува безпочвено, с пре-дубеждение и скептицизъм. Днес хората са отчуждени един от друг, затворени, obsesbени от огромна, натрапчива, често ненужна информация и реклами от всички страни - телеви-зия, радио, медии, интернет.

“Михаилит” е личност, която споделя импулса на Архан-гел Михаил, наречен “Лицето на Христос”, личност, която има обич към външния свят, към цялото творение и най-ве-че към хората. Може да се започне с разширяване кръга на приятели, познати, близки, а не само на роднини. Защото в нашата епоха не родствените връзки са най-важни, а духов-но-душевната близост.

Днес човекът в борба с изкушаващите го Ариманични духове, трябва да приема в свобода светлината и волева-та сила на Архангел Михаил, да не потъва в материализма, воден единствено от стремеж към облаги. Той трябва да не се поддава на влиянието на проповедници от различни секти и псевдодуховни движения, при които има изкушения от Луциферичните духове.

Архангел Михаил ни помага да преодолеем злото и из-кушенията вътре в нашата душа: страх, гордост, себелюбие, завист, омраза, отмъстителност агресивност.

Най-важното е да прилагаме духовното познание в практическия живот с инициативност и ентузиазъм, в изпъл-нение на идеи за доброто на хората, да работим активно и със свободна воля на духовното поле. В стихотворението в началото на статията д-р Рудолф Щайнер изразява това с плам и сърдечно пожелание към хората.

За нас Архангел Михаил е пратеник на Христос, Ду-хът на силата и свободната воля, Ръководител на Слънче-вата Космична интелигентност, който ни въздейства в ясно, будно съзнание. Михаил е най-важното Същество в йерар-хията на архангелите и в нашата епоха е израснал до Архай - Дух на епохата, наричан “Лице на Бога”.

Днес имаме щастието да живеем в **новата епоха на Михаил, пълна с духовна светлина**. От 1999 година за-почна Златната епоха. И ако не затываме в сковаващия и тъмен материализъм, с нашата развита Съзнателна душа ще следваме Слънчевия, Духовен герой на свободата, побе-дителят на Дракона (Ариман) - Архангел Михаил.

Следващите редове от д-р Рудолф Щайнер се отнасят за нашата, за Михайловата епоха:

“Ние трябва да изкореним от душата си всеки страх и ужас от онова, което идва към човека от бъдещето. Трябва да придобием спокойствие във всичките си чувства и усеща-ния относно бъдещето.

Трябва да гледаме напред с абсолютно хладнокръвие към всичко, което може да дойде. И трябва да мислим, че всичко, което идва, ни е пратено от едно световно направле-ние, изпълнено с мъдрост.

Всичко, което преживяваме, е част от онова, което тряб-ва да научим през тази епоха, а именно: да живеем само на чисто доверие, без да имаме каквато и да е сигурност в съществуването ни, да вярваме във вечно присъстващата помощ на Духовния свят.

Наистина нищо друго не може да ни спаси, ако нашата

смелост ни изостави. И всяка сутрин и вечер да търсим и работим за вътрешното ни събуждане. . .

Архангел Михаил е наш предводител по пътя към Хрис-тос. Архангел Михаил прекосява света с цялата сериозност на своето същество, на своите протъкани от любов дейст-вия. Който се уповава на него, той утвърждава любовта в отношението й към външния свят, иначе тя се превръща в себелюбие”.

И точно това, което се случва днес при толкова много атентати, организирани от “Ислямска държава”, с хиляди не-винни жертви, доказва предсказаното от д-р Рудилф Щай-нер - да бъдем смели, да имаме кураж, защото демоните (ариманичните същества) действат на Земята, в душите на obsesbените от тях хора. Но ние трябва да вярваме на про-тъканите от любов действия на хората, които побеждават злото, направлявани от Архангел Михаил и Христос!

На 22 май тази година на концерт на певицата Ариана Гранде в Манчестър, на стадион препълнен от над 60,000 юноши, повечето тийнейджъри беше извършен атентат, в който загинаха 12 млади хора, част от тях деца, а 40-50 бяха ранени. На 4 юни тази година беше организиран благотво-рителен концерт в чест на жертвите от атентата от Ариана Гранде и много други певци отново на същия стадион, пре-пълнен докрай. Концертът беше под надслов: “Цялата ни любов е за Манчестър. Не на страха, в името на загиналите деца да сме смели и без омраза!”.

Беше нещо невиждано! Десетки хиляди безстрашни младежи, хванати за ръце пееха, заедно с много изтъкнати певци в атмосфера на радостното изживяване на музиката, обединени от любов, съучастие и солидарност между всички хора! **“Доброто ще победи злото, защото сърцата ни са отворени за любов!”**. Така казваха певците между отдел-ните песни. Този концерт беше предаван по телевизията и се гледаше по цял свят от милиони хора. Така хората се обединяват, особено младежите. Духовните души на нашите съвременници се отварят за импулса на Христовата любов, защото **доброто винаги побеждава злото и любовта по-беждава омразата!**

д-р Иванка Кирова

Митинг в Манчестър в памет на жертвите под надслов: „Не на омразата“

РУДОЛФ ЩАЙНЕР – ПОСЛАНИКЪТ НА МИХАИЛ НА ЗЕМЯТА

За последните дни от живота му

... В края на септември 1924 г. Рудолф Щайнер е принуден да прекрати всякаква лекционна дейност заради болестта си, която се усилва. С това той се лишава от възможност за непосредствен контакт с членовете на Антропософското общество. В резултат на това предчувствията на някои членове за истинските причини намират своето потвърждение. А това на свой ред води до едно по-бързо от вятъра разпространение на слуховете и подозренията в Обществото. Твърде скоро положението се усложнява дотолкова, че започват да се назовават дори и конкретни имена на съвсем невинни хора. Сега вече се налага да се намеси Рудолф Щайнер, за да защити невинните, което той прави в краткото писмено обръщение към членовете на Обществото от 19 октомври 1924 г. В него той се обръща към тях с молба „да не се превръща неговото физическо състояние в предмет на различен род идеи”(GA 260). А за това, че съвсем конкретен случай е послужил като повод за неговото обръщение, няколко дни по-рано той съобщава в писмо до Мария Щайнер: "При това, струва ми се, че антропософите говорят толкова безсмислици за моята болест и отново възникват разни версии, които могат да пораздат само зла кръв. Дори и бедния П. Тринхеро поставят във връзка със случилото се. Затова аз съм длъжен като начало да кажа няколко думи ..." (GA 262)

В слуховете, разпространени за Тринхеро, ние имаме типичен пример за това как абсолютно основателните предчувствия на членовете на Обществото се оказват насочени в съвършено лъжлива посока. Вместо да усилят будността по отношение на реалната опасност чрез осъзнаване на нейните окултни източници, членовете започват да се занимават с издирване на „виновните”.

А положението е наистина крайно сериозно, защото именно по време на болестта Рудолф Щайнер трябва да води страшна вътрешна битка с тъмните окултисти, които демоните, противници на Михаил, са използвали в тяхната борба против великия посланик на Духа на Времето. Битките с тях са толкова реални, че спомняйки си за тях, Ита Вегман пише: "Невъзможно ми е да опиша как в тези тихи часове на боледуване му се налагаше да се бори против натиска на враждебните сили." Когато, намирайки се редом с Рудолф Щайнер в това време, Ита Вегман се опитва в медитация да определи от коя страна е подложен Учителят на толкова страшни нападения, то в нейната душа възниква съвсем определен образ: "И ако аз посоча тук образа, който ми се явяваше толкова често, образа на католическите свещеници, желязени злото, Вие бихте могли да разберете с какви огромни страдания беше свързана тази болест ." В записките си от същия период Ита Вегман посочва пряко, че Рудолф Щайнер съвсем точно е назвал времето, когато враждебността против него се е проявила даже и външно – това започва веднага след завършването на книгата „От Исус към Христос”. С това тя самата отговаря на въпроса кой й се явява в образа на желязещите злото на Учителя „католически свещеници” – това са йезуитите.

От тук става ясно защо в последния си разговор с Л.

Полцер-Ходиц по-малко от месец преди смъртта си, Рудолф Щайнер му казва: "Постоянно носете в своето съзнание: йезуитите похитиха в хората религиозността и добродетелта; те са идентични с римската държавна власт. Борбата против Духа, тоест грехът против Духа – е тяхното средство за власт, единственият грях, за който Писанието говори, че няма да бъде простен. И все пак Духът не може да бъде напълно унищожен, но съвсем малко хора в бъдеще ще могат да го носят." Самият Полцер-Ходиц приема тези думи на Учителя като негово завещание и ги превръща в основа за цялата си следваща антропософска дейност. Взети в контекста на приведените факти, те запазват своето значение и за сегашните членове на Антропософското общество, стига само да искат да се отнасят сериозно към най-трагичната глава на земната история на Антропософското общество. В края на живота си Мария Щайнер пише за дълбоката необходимост от осъзнаването от членовете на Обществото на тази страна на неговата земна история: "Всичко, което се отнася до враждебността от страна на външния свят, която достигна своя връх в пожара на Геотеанума, в насилственото прекратяване на публичните лекции на д-р Щайнер и накрая в смъртоносната му болест – всичко това принадлежи към историята на Антропософското общество и трябва да бъде разгледано от необходимото разстояние много основно."

Ако се отнесем сериозно към тези думи на Мария Щайнер, трябва да вземем под внимание, че в течение на цялото половингодишно боледуване, Рудолф Щайнер постоянно е под двойна опасност. От една страна той е подложен на усиливащите се атаки, произтичащи от споменатите кръгове, които повече от всичко се страхуват от по-нататъшното разкриване на тайните на езотеричното християнство, особено на онези, които са свързани с конкретните въпроси на инкарнацията. От друга страна той трябва постоянно да противостоя на непосредствените атаки на стоящите зад тях демонически същества, които в духовния свят противодействат на Михаил и предприемат всичко възможно срещу неговия посланик на Земята.

Рудолф Щайнер направо посочва главната опасност с думи, казани през май 1924 г: "От духовна страна много силни враждебни сили, демонически сили, се борят против Антропософското движение". Веднага след тези думи Рудолф Щайнер изказва своята надежда, че „силите на съюза, който ние можахме да сключим с добрите духовни сили, в бъдеще ще се окажат в състояние да изгонят от бойното поле онези враждебни сили в духовната област, които обаче, за да достигнат своите цели, използват хората на Земята." Но тази надежда така и не се осъществява. За това свидетелстват не само разразилите се конфликти в кръга на най-близките ученици на Рудолф Щайнер след смъртта му, но преди всичко страшните духовни атаки върху него самия, завършили в крайна сметка с преждевременната му смърт.

Става дума не просто за ненавистта към него на земните хора, но и на ариманическите същества – противници на Михаил. Казаното обаче не трябва да ни учудва, ако вземем

под внимание цялото духовно значение на направеното от Рудолф Щайнер на Рождественското събрание. Това, разбира се, демоните не биха могли да му простят. Сега вече, след като той е съединил своята карма с Антропософското общество и с това доброволно се е отказал от защитата на своята физическа обвивка – е настъпил техният час!

За това, което те наистина имат намерение да осъществят и след това осъществяват, свидетелства една записка, направен от Рудолф Щайнер в периода между Петдесетница и Деня на Михаил през 1924 г. Този документ, който се е запазил в книгите на Ита Вегман, придава в земни думи заплахите на ариманическите демони, насочени към Рудолф Щайнер в духовния свят: „Ние (демоните, противници на Михаил) ще влезем в четирите, ако не успееш да осъществиш необходимото, докато не бие часът на Михаил и Петдесетница.” На окултен език „четири” означава физическото тяло на човека. По този начин става дума за заплахите на ариманическите духове непосредствено да атакуват физическата обвивка на Рудолф Щайнер, която след Рождественското събрание остава незащитена. Предотвратяването на тази атака е възможно, само ако произтичащите от рождественското събрание Михаилови импулси са в достатъчна степен възприети от хората на Земята. И тъй като последното не се случва в необходимата степен, то атаките започват веднага след „Последната реч” в деня на Михаил.

Свидетели на тези атаки са само онези, които могат постоянно да се намират около Рудолф Щайнер през последната му болест. Според неговите думи, сред тези хора, избрани от самата карма, на първо място принадлежи Ита Вегман. Така че казаното от нея във връзка с това придобива особено значение. В своите дневници тя записва следното за свръхсетивните врагове на Учителя: „Демоните, които се появяваха и заплашваха. За много от тези заплахи аз знаех и донякъде ги разбирах, а донякъде - не. Би било прекалено страшно да се разбере всичко. Затова тези неща оставаха скрити за мен.” Веднъж Рудолф Щайнер ѝ казва, че „демоните, врагове на Михаил, безогледно се хващат за работа, за да разрушат делото на Михаил и да не позволят то да победи. Неговите ученици биха могли да му окажат необходимата помощ не само чрез знанието за понасянето на толкова страшните атаки, но преди всичко чрез разбирането на онова, което реално се случва на рождественското събрание в езотеричен смисъл. Според Ита Вегман, Рудолф Щайнер по свободна воля се съединява с Обществото и взема върху себе си неговата карма. „Неразбирането на това създава препятствия. Болестта е също от неразбиране, от опозиция”.

Казано с други думи, болестта на Рудолф Щайнер има своите окултни корени не в него самия, а в кармата на Антропософското общество, която той взема върху себе си. Затова и неразбирането на този „мистичен факт” и вътрешната „опозиция” към него от страна на членовете на Обществото, изразяваща се в нежелание да се сътрудничи с Рудолф Щайнер на полето на кармата, т.е. да се върви след него по този път, необратимо води към задълбочаването на неговата болест. Още през лятото на 1924 г. Рудолф Щайнер отговаря на въпроса за болестта си, „че към неговото състояние не

могат да бъдат приложени никакви обикновени представи за болестта”. А Ита Вегман си спомня: „След това Учителят се разболя. Отначало това беше само телесно изтощение, но след това се изясни, че болестта има по-дълбоки причини. Изживяваше се кармата. От януари 1925 г. той вече не говореше за изтощение, а за действията на кармата. Такива думи трябва да се приемат от членовете на Обществото с цялата им сериозност, а не да се минава мимоходом край тях.”

Самият Рудолф Щайнер насочва вниманието на членовете на Антропософското общество към факта, че болестта му има не само физически, но и кармически причини с думите: „Но в края на краищата, всичко трябва да се усеща като действие на съдбата, на кармата.” А Мария Щайнер си спомня за това така: „Той принесе себе си в жертва на Движението, поставяйки общочовешките задачи по-високо от личната си воля, от която се отказа. Той вярваше, че неговата жертва ще бъде разбрана...” А това означава, че оттогава вече не той самият, а чрез своето разбиране и чрез съзнателната си работа върху порядъка в кармата, Обществото трябва да създаде нова защитна обвивка около своя Учител, който практически е пожертвал всичко. Защото враговете, както духовните, така и човешките винаги обкръжават истинския посветен. Владеейки тайните на посвещението, той притежава и средствата за адекватна защита против тях. Обаче, приемайки върху себе си кармата на Антропософското общество, Рудолф Щайнер предава на неговите членове тази задача като тяхна почетна привилегия: отсега нататък духовно да охраняват своя Учител. Но това не е разбрано от тях в достатъчна степен. Също както преди това Геотеанумът, така сега и Рудолф Щайнер се оказва свършено сам, лишен от онази духовна защита, която той е имал преди. Именно от тази ситуация не пропускат да се възползват веднага неговите врагове: видимите и невидимите. И тогава ударите се посипват от всички страни. Затова е толкова права Мария Щайнер, която нарича „път на мъченичество” онзи път, който той избира съзнателно заради всички духовно търсещи хора, заради „свършено заблудилото се човечество”. Верен на този път той остава чак до последното дихание на своя живот.

И както вече видяхме, ако преждевременното напускане на физическия план от Рудолф Щайнер е свързано с недостатъчното разбиране от членовете на Обществото на онова, което езотерически наистина се случва на рождественското събрание, то нима от това не следва, че и до днешния ден именно в това отношение ние повече от всичко сме длъжници на Рудолф Щайнер. Защото, съединявайки своята съдба (своята карма) с Антропософското общество, като дарява на неговите членове Основополагащия камък, създаден от него в духовния свят, Рудолф Щайнер оказва на всички най-голямото доверие, което изобщо духовният Учител може да окаже на своите ученици. А това значи, че наш свещен дълг на благодарност и любов към Учителя трябва да стане преди всичко достигането чрез интензивна духовна работа на онова езотерично разбиране, което той е очаквал и очаква от нас, ако ние наистина искаме да опазим духовната си връзка с него.

Сергей Прокофиев

ДЕЦАТА – МОСТ МЕЖДУ МИНАЛОТО И БЪДЕЩЕТО НА КРЪСТОПЪТ ЛИ СА ДЕТСКИТЕ ДУШИ?

Какво представлява агресията? Къде се коренят причините за онова човешко поведение, характеризиращо се със стремеж към оскверняване, разрушаване и унищожаване на различните форми на живот? И какво се случва, когато автори или жертви на такова поведение са децата?

На педагогическия семинар в Щутгарт през септември 1919 г., Рудолф Щайнер казва следното:

„Детето се обучава и възпитава от душа в душа. Вие ще въздействате върху него чрез собственото си вътрешно душевно състояние. Възпитанието се осъществява чрез това, което сторите. Никога не го забравяйте. Като човешки същества днес ние можем да видим и да почувствуваме от самите ретроградни сили, че нещо трябва да се случи, трябва да има стремеж към обновление както в областта на възпитанието, така и в социалния живот. „Доверие“ – това е една златна дума, която занаят ще определя социалния живот. Другата златна дума – това е любовта към онова, кое-

то вършиш. И занаят „добри“ в социален смисъл ще са онези действия, които човек извършва, ако е движан от общочовешка любов.“

Все по-трудно за съвременния човек е да приеме и приложи в различните сфери на живота нравствено-етичните ценности, залегнали като фундаментални устои на науката за Духа – антропософията. Все по-голяма става пропастта между принципите на валдорфската педагогика и онази реалност, която наблюдаваме в сферата на съвременното образование. И като един негативен резултат, като горчив опит от това раздалечаване са все по-честите прояви на насилие сред децата. Кой къде греша? Предлагаме мненията на родители, психолози, педагози. Всеки от нас, на базата на личния си опит, може да изкаже мнение, да предложи решение. Така заедно бихме могли да намерим отговорите и да се доближим до истината, което е един от най-важните духовни ангажименти на съвременния човек.

Културно-педагогическият елемент като лечебно средство

През 2000 год. по инициатива на Гьоте институт в София бе организирана международна конференция на тема „Алтернативни методи във възпитанието“, в която преобладаващо място заемаше Валдорфската педагогика, представена от д-р Лебър, преподавател в Щутгартския свободен университет. От

всичко, което чух тогава, ме впечатли и учуди изключително много една фраза на д-р Лебър, а именно: „Училището не е място за учене, а място за срещи - срещи между ученици и учители, срещи между родители и учители, срещи между ученици и срещи между родители. И ако тези срещи не се състоят, ражда се насилие.“

Сега от дистанцията на тези 17 години, които са изминали оттогава, в днешната обстановка на чести прояви на насилие в училищата, осъзнавам колко вярно е било това твърдение на д-р Лебър. Бих искала да поразсъждавам малко в какъв смисъл тук е употребено понятието срещи. Ясно е, че това не са само срещи на физически, но и на душевно-духовен план. Срещи, проникнати от емпатия, желание за сътрудничество и разбирателство. Ръководната роля в това общуване принадлежи на учителя, който освен преподавател трябва да бъде и възпитател, но не чрез морални проповеди, а чрез собственото си поведение и доброто отношение към учениците и родителите. От голямо значение тук е индивидуалният подход. Уважението към личността на другия

е също много важно и учителят е този, който дава тона в начина на общуване, защото уважението не се получава наготово, а трябва да се заслужи. Обстановката на страх, потиснатост, унижение, неразбиране може да отключи насилие. Семейната и социална обремененост също могат да бъдат причина за агресия. Ние не можем да им повлияем, а само да се съобразим с тях, както не можем да се сърдим на времето, когато вали дъжд, а просто вземаме чадър. Чадърът в случая са уменията на учителя да се справя със ситуацията.

Петрупаните учебни програми и съдържанието на учебния материал, несъобразено с възрастта на учениците, може да породи в някои от тях вътрешно напрежение, което по най-незначителен повод може да избухне и да се прояви като външно насилие. Тук също може да дойде на помощ учителят, който със своята компетентност и любов към преподавания предмет може да събуди интереса на учениците към него. Никак не е лека задачата на учителя и в този случай. Необходими са много усилия, много вътрешна работа за преодоляване на чувствата на симпатия и антипатия, с неосъзнатото, понякога отрицателно отношение към различните и нестандартните юноши.

Много добър помощник за всеки учител са принципите на Валдорфската педагогика и Антропософията. Обучение, съобразено със седемгодишните цикли, спазване на определен ритъм в живота на децата от най-ранна възраст, създаване на доверие и навик за споделяне с родителите, а по-късно и с учителите - всичко това изгражда една среда на доверие и чувство за защита. От голямо значение са заниманията с изкуство – рисуване, пластициране, свирене на различни музикални инструменти според темперамента на ученика, пеене, занимания с ръчна работа. По времето на моето ученичество имахме такъв предмет, който се нарича-

ше „ръчен труд“ в по-малките класове и „трудова обучение“ – в по-големите. Това са една малка част от принципите. Задълбоченото им изучаване от работещи учители и прилагането им на практика ще бъде от голяма помощ при решаването на проблемите в училище, един от които е насилието.

Моят опит да се доближа до решението на този проблем винаги ме отвежда към следните думи на Рудолф Щайнер: „Днес човечеството се нуждае от такава цивилизация, която да стига много близо до човешката душа и до човешкото сърце. А това, което детето развива в своята глава, в своето сърце при изучаване на буквите, се превръща в един паразит в неговата душа. Много неща, които се приемат от младите хора през цялото време на образованието от нашата епоха са нещо паразитно, което прониква от нашата цивилизация в хората. Ето защо, когато детето идва в училище, ние трябва да развиваме такова педагогическо изкуство, което твори от душата на детето.“ И аз мисля, че днешните педагози наистина трябва да се опитат да накарат детето да образува цветове и да нанася върху хартията тези форми на цветовете, които се раждат от радост, от разочарование, от надежда и скръб. Тогава именно образованието няма да поражда никакви паразити, а ще дава онова съдържание, което израства в човека и го води към една висока цивилизация.

И накрая, искам да посоча един медицински аспект на проблема за детската агресия, към който Рудолф Щайнер

насочва вниманието ни в последната лекция на GA 230: ”В момента, в който свързваме педагогическото изкуство с това, което е много близко до човешката душа, до човешкото сърце, ние донасяме до човека също духовното, без то да се превърне за него в отрова. И вие имате тук първо диагностиката, която открива, че нашата цивилизация е проникната от карцином, и след това лечението, а именно - педагогиката на Валдорфското училище! Валдорфската педагогика не е изградена по друг начин, скъпи приятели. Тук върху културата се мисли по напълно същия начин, по който се мисли медицински. Тази педагогика трябва да се счита за една преведена в духовното медицина. И това изпква пред нас с особена яснота, когато искаме да намерим лечението на културата, защото това лечение на културата трябва да си го представим като педагогика на Валдорфското училище... Хората приспиват нещата, не ги виждат. На нас, обаче, ни подобава да бъдем будни и Антропософията съдържа в себе си едно истинско пробуждане на културата, едно истинско културно събуждане на хората!”

Ако за насилието в училище се мисли и в един медицински аспект, тези думи на Рудолф Щайнер могат да бъдат основополагащи за решението на проблема с детската агресия.

Катя Абаджиева

Причините за агресията биха могли да бъдат много

Агресивното поведение може да се разглежда като едно растение, чиито корени проникват дълбоко в нездравата почва, изградена от следните елементи: липса на самопознание и самоуважение, некачествен самоконтрол, некомпетентност относно собствените емоции, лесна внушаемост, слабо осъзнаване на последствията от собственото поведение,

незаинтересованост на индивида от онова, което става със самия него и желание отговорността да се прехвърли върху друг. Когато липсва по-голямата част от тези елементи, растението залянява и умира, но една обогатена с такива характеристики почва подхранва растението и тогава агресивното поведение процъфтява. Изглежда, че нашата съвременност е богата на изброените елементи, които подхранват растежа и разгръщането на агресивността така, че тя става все по-завладяваща. А в юношеската възраст почти се превръща в норма. Агресивният акт може да бъде и вик за помощ на една самотна и страдаща дълго време душа. Но преди всичко той е себеизява на егото и опит да се привлече вниманието на другите. Възможно е агресията да бъде резултат на продължително гледане на филми с натрапващо агресивно

съдържание в подсъзнанието на подрастващите. Възможно е също дълго да се натрупва душевен дискомфорт, който се отрицва, когато достигне критична граница от насъбрано безпокойство, страх, тормоз, липса на внимание и обич. В някои случаи юношите подражават на агресивна група от хора или някакъв външен агресивен модел с цел да се направи волеизява. Целта може да бъде издигане на собствената значимост за сметка на омаловажаване значимостта на другия и налагане на волята си над неговата. Крайният резултат е отрицване и изразходване на насъбрана негативна субстанция и постигане на удовлетворение от победата над жертвата. Агресията създава възможност юношите да почувстват собствената си значимост, като употребят физическа сила, власт и надмощие над другите.

Актът на агресията е мимолетен, краткотраен във времето, но нанася дълготрайна травма. Често след извършването на агресивен акт агресорът се събужда и съжалява за стореното. Разбира, че е попаднал под влияние на гневен пристъп, който го е заслепил и без контрол се е излял върху друг човек. Причините за агресията биха могли да бъдат много, но при подрастващите е неудовлетвореност на личността, постоянен вътрешен дисонанс и душевен глад, причинен от липса на грижа и любов, на добро възпитание или на незачитане на индивидуалната човешка свобода. Агресията е външен и краен резултат от дълъг процес във време на натрупване на нещастни изживявания, които формират вътрешен център на разочарование и обида, а понякога и срам. В този център се настанява фрустрация-

та, когато децата не получават необходимото време, грижа, любов, топлина, уважение, внимание, слушане и разрешаване на текущи проблеми от страна на възрастните. Накрая клапанът, който потиска всичко това, се отпушва и се освобождава неконтролируема енергия, която често се стоварва върху невинен човек. Получава се нещо като обсебване от енергийна вълна, която удря и извършителя, и пострадалия. Щетите могат да бъдат големи и за двете страни и оставят дълбоки следи. Често се случва нараненият да крие раните си и да се стреми на всяка цена да запази илюзията, че е свършен. Той не може да понесе истината и предпочита удобството на лицемерието и фалшивото себеизтъкване, които на свой ред го подтикват към язвителност, вербална или невербална агресия, обвинения и самообвинения, така че той започва да се върти в порочен кръг. Когато суетността се проявява предимно като самозащита, младият човек много трудно се развива вътрешно, защото трябва да влага цялата си енергия, за да поддържа фалшивата си личност и да проектира своите недостатъци върху външния свят. Тогава душевната слабост се изяснява като високомерие, цинизъм и нападателност без външен повод и най-вече непризнаване на никого освен себе си. А това води до непрекъснато търсене на изкупителни жертви.

Ето защо е много важно да се стремим да поддържаме здравословно равновесие, да осъзнаваме, че нещата, които ни възмущават в света около нас и у другите хора се коренят

в собствената ни вътрешност, която проектираме навън. Необходимо е да уравниваме двата полюса – от една страна Луцифер в нас, причиняващ прекомерен интерес към себе си, самовлюбеност, егоизъм и вътрешно възпламеняване, като активираме силите на вътрешната дистанция и трезвост и от друга страна – ариманическо хладнокръвие. Едва тогава стремежът да премахнем опасната едностранчивост и нездравословно обособяване на технически ариманизирания външен свят ще ни доведе до идеята да го одушевим отново с луциферически ентузиазъм.

Диана Демирева

Училище „Рудолф Щайнер“ – Берлин, 1936

Възможна ли е една хармонична съгласуваност на съвместните задачи в общата социална дейност?

Много се изписа за детската агресия, но тя е отражение на агресията в обществото и най-вече сред възрастните. Това е проблем на цялото общество и то се превръща в предизвикателство за нас, педагозите. Неспазването на правила поражда негодувание, негодуванието - поражда агресия. Водена от максимата, че един истински изяснен проблем

е наполовина решен проблем, аз пристъпвам към анализ на детската агресивност с нейната нова актуалност.

Ние знаем от Рудолф Щайнер, че през първите седем години детето е едно огледало. Затова аз от години наблюдавам как се оглеждат в детската душа отраженията на семейните конфликти и всички отношения в обкръжението. До седмата година нищо не поражда в детската психика лични мотиви за конфликтно поведение. Така че, когато такива прояви възникнат, те винаги са повторение на родителско агресивно поведение. Детето няма автономна агресивност, то повтаря родителски модели, отразява семейната кон-

фликтност и няма лична мотивация за конфронтиране с обкръжението си. Ето защо е лесно да се отгатне кога семейната среда става неспокойна, дори в случаите, когато изцяло остават зад кадър всички семейни фабули и главните герои, скрити зад тях. Ние знаем от Рудолф Щайнер, че когато детето се роди, то веднага попада в една среда от кармични връзки и едва след 29-та година лунната карма се оттегля, така че до седемгодишна възраст детето изцяло е вплетено в една социална общност, където по най-несвободен начин се разгръщат кармичните връзки. И често това е много угнетяващо. Угнетеното настроение на родителите и техните родители много видимо се отразява върху първото дете, което най-често е родено преди родителите да са излезли от лунната карма и да поемат по пътя на своя Слънчев период. Затова с особен интерес наблюдавам второто дете в семейството. В повечето случаи то е родено след 29-годишната възраст на родителите, когато лунната карма е вече приключила. Тогава те са по-свободни и по-съзнателни. Кармичните връзки между родители и деца са много ясно изразени, когато младият човек е станал баща преди 29 години. Тогава той е съпък, объркан и несигурен в своите родителски задължения. Кармичните връзки го държат в тъмнина, а тя е отлична предпоставка за агресивно поведение. За мен е много интересен фактът, че една и съща родителска двойка има съвсем друг подход към второто си дете, ако то е родено след тяхната 29-годишна възраст.

Между шестата и седмата година етерното тяло на детето става самостоятелно, а астралното тяло е все още зависимо от това на майката. Точно в тази възраст децата напускат учебното заведение, на което съм директор, и пряката ми връзка с тях се прекъсва, а с това и възможността да наблюдавам тяхното развитие. Никак не ме изненадва недоумението на новите учители на тези деца пред факта, че едно много спокойно и балансирано дете е имало агресивни прояви в предишната възраст, както и противоположната промяна. За мен това е много показателно. Във вторите седем години, между 7 и 14, детето вече има своята автономна мотивация за агресивни прояви, произтичащи от лични фрустрации, а не от тези на родителите. По отношение на проявата на агресия, родителските модели до голяма степен са преодолені във втория възрастов цикъл, докато в първите седем години детето е едно огледало на процесите в малкия семеен социум. Това особено личи, когато родителите на родителите не разпознават своите роли и задачи като суб-система в семейната система и внасят хаос и объркване в реда на родителските отговорности. Тогава в детските рисунки се наблюдават много интересни явления, отразяващи психологически закономерности, които аз изследвах задълбочено преди 8 години, систематизирах и изложих в моята писмена разработка пред ДИПКУ Стара Загора като защита на втора квалификационна степен „Рисунките като диагностично средство при отразяване на взаимоотношенията в семейството на 4-5 годишните деца“. Родители, които оказват насилие върху децата си в семейната среда, създават модел на поведение у тях и децата пренасят лошия пример в отношенията с връстниците си. Децата отразяват такива родители в своите рисунки, с червени пръсти или ръце, а понякога липсват и целите ръце. Те несъзнателно оцветяват в този ярък цвят органа, който упражнява насилие. Спомням си случая с момченцето, което ежедневно идваше на детска градина с множество синини и при разговор с него, то изтъкваше различни причини - че се е ударило, паднало и т.н., а всъщност това беше резултат на физически тормоз над него. Общувайки с децата от групата, когато някой нарушаваше личното му пространство, детето отвръщаше с различни форми на агресия - вербална (“Ще те направя на луда калинка”) и невербална, като обръщаше масата върху децата отсреща или хвърляше играчки по тях. Нещо повече, веднъж той дойде с белег от изгаряне с

цигара. Когато се опитам да разговарям с майката, тя категорично отхвърли тезата за насилие и прехвърли вината върху учителите и помощник - възпитателя на групата, които, според нея провокират агресивното поведение на детето. Така с помощта на рисувателни тестове лесно може да се открие кръгът от проблеми в детското развитие и да се улесни работата на специалиста за по-нататъшни изследвания с други диагностични методи. Но много, много по-трудно е да бъдат включени родителите.

Не ме учудват и внезапно възникващите словесни агресивни прояви към учителите в училище и детската градина. Обяснението за словесната агресия веднага насочва към такава семейна среда, където на учителите се гледа с недоверие, презрение и дълбоко неразбиране. Това винаги ми припомня двуседмичното ми гостуване в холандска детска градина в Хага, където в края на работния ден, родителите, чакащи да вземат децата си, гледаха учителката с такава дълбоко и светло уважение и респект, от което произтичаше и тяхната осъзнатост на партньори в образованието и възпитанието. При такава взаимна и хармонична съгласуваност на съвместните задачи в една обща социална дейност, няма нищо чудно, че за две седмици не констатирах и най-малката проява на детска агресия на холандските деца. Но може би не всичко се дава на госта да види? Може би такива прояви остават скрити за очите на чужденеца? Не, не е така, защото две години по-късно, когато Мариан Руст дойде да помага на новата тогава валдорфска детска градина у нас, тя по същия начин свещенодействаше в работата си както с родителите, така и с децата.

Изяснявайки особеностите на детската агресивност, аз посочих преди всичко разликите в отделните възрасти, обстоятелства и фактори. Но много тревожно е онова, което обединява различните случаи. Ясно е, че до седемгодишна възраст детето е едно огледало на малкия семеен социум, но цялата социална реалност се отразява в общата тенденция за нарастване на детската агресивност. Юношеската, както и детската агресия заедно се превръщат в едно по-голямо огледало, в което се оглежда изкривеното и озъбено лице на целия съвременен социум. И тъй като това отражение никак не е приятно за гледане, затова и никой не иска да се вгледа в него и да потърси истинското решение на проблема за детската агресия днес.

Даниела Михова

Срещу мен или срещу другия?

Ние ставаме агресивни. Възмущаваме се от неподходящо отношение, несправедливост, неизвършване на обещана услуга – или просто от това, че пред нас върви някой друг, че наред с нас съществува и някой друг. Така е било винаги, но реакциите стават по-необуздани, по-брутални, самоконтролът

намалява. Усецането че си прав, става постоянно. Можем да търсим причините за това в душевното състояние на обществото ни. Можем и да попитаме дали става нещо в невидимото, неосезаемото жизнено пространство на околната среда, в зоната на жизнените сили, което най-малкото стимулира това излизане извън себе си. Ние реагираме душевно свръх активно, защото на етерно ниво ставаме по-неподвижни, по-пасивни и капсуловани, защото сме обградени от потоци и дигитални енергии, които блокират вниманието. Това води до несъзнавана компенсация, до изместване на същинската агресивност. Ние я влачим скрита в нас, извед-

нъж я насочваме към другите хора, но имаме нещо съвсем друго предвид, може би дори самите себе си. Мога десет пъти да си казвам, че гледката на пътуващите в метрото, всички заети със своите смартфони, вече многократно е обсъждана и иронизирана и че поради това е скучно да се чете отново морал на тази тема. Въпреки това често реагирам негласно смяно. Изнервящо е: усмивките, които не се отнасят за нещо, което и аз виждам, а за някое лично съобщение, което току що е получено. Всички са сами със себе си, всички се занимават със своя малък свят, с доверието – както аз с моя свян – но тази интимност се излага публично.

Днес някои стават агресивни когато чуят, че не трябва да са агресивни. Думата внимателен ги прави неударими. Може би защото дори и като агресивни натури смятат за естествено да си внимателен. За тях това не е противоречие. Те са ядосани, защото вече не понасят невниманието. За особено агресивен се смята Берлин. Там има зони – не тези, от които трябва да стоиш далеч поради криминалната обстановка, в които се налага впечатлението за изкуствени хора. Всички изглеждат по един и същ начин: еднакво отпуснати, еднакво облечени, еднакво равнодушни. Но тяхната толерантност е дезинтересованост, и техният Берлин празнува само собственото съществуване и личните малки истории, за които Берлин, самият той без история, предлага една полезна и много одумвана, но сменяема сцена. – Агресивен те прави подобното – не чуждото. Агресия създава консенсусът, не разликата. Заблуда е да се търси врагът у другия. Той е в мен. Това е образът на мен самия, който аз не понасям, когато видя твърде очебийно усмихващи се пасажери, надвесени над смешни устройства.

Както моралният, така и естетическият поглед вече не

са насочени само към отделното поведение или обект, а към стилизираното ежедневие, към успешния живот; биографията: изискано себедоказване. На непосредственото житейско ниво (има се предвид като живот, не като естетическа силова зона) моралният и естетическият достъп стават едно. Стойността на живота се свързва с неговия пърформанс: атрактивни са щастливите. Трябва да имаш своя живот-мечта, своето дете-мечта. Ако липсват, „естествено“ се чувстващ дискриминиран. Същевременно не заставаме решително срещу структурната агресивност на тези, които по отношение на своята религия-мечта се чувстват оправдани да агитират грубо за нея. Думата „aggredere“ означава приближаване, пристъпване към нещо. Политиката и правосъдието се придвижват етично по-скоро тътрейки се, спъвайки се или пълзейки. Една илюзорна, намираща оправдания дипломатия, една фалшива загриженост се подиграват с моралния – и един наложен конформизъм - с естетическия живот.

По време на Великденските празници цареше усещането, като че ли и заниманието с християнските мистерии междувременно е станало нещо необичайно, почти лукс, тъй като дискурсът се върти главно около (легитимните) въпроси на толерантността. Ние вече не знаем какво става с християнската култура; това вече изглежда не така належащо, въпреки че в тази връзка то би трябвало да бъде най-важното. Ние губим, да, ние проиграваме вниманието към определени въпроси. Цари едно активно безгрижие, което отклонява и премълчава основното. Да пристъпиш действително към него би било като действие на архангел Михаил

Андреас Лаудерт

Дас Гьотеанум, бр.25/2017

Превод от немски: агенция „Валера“

СЕМИНАР ПО ВАЛДОРФСКА ПЕДАГОГИКА, София, август 2017

Тази година в София беше открит третият валдорфски семинар. Обучението започна на 31. 07. 2017 и продължи две седмици. В преподавателския екип бяха включени Шейда Айсъл, Кристоф Йохансон и Томас Тирлер. Обучаващите се бяха около 50 млади учители от цялата страна, разделени на две групи. Лекторите бяха на високо ниво и успяха да представят валдорфската педагогика по един абсолютно професионален начин. Извънредно полезни за развитието на самите учители бяха заниманията с изкуство, ръководени от Христо Маринов и Вихра Калапишева. В програмата имаше ежедневно разпяване всяка сутрин по половин час с Даниела Найденова.

„За мен всичко беше много ценно. - сподели Весела Еленкова - Чувствахме се прекрасно по време на часовете по социална арттерапия с Вихра Калапишева. Това беше силно и много вълнуващо преживяване.“ Преди часовете по изкуство всеки ден една от групите слушаше въвеждащите лекции на Шейда Айсъл по методика на детската педагогика. Темите бяха свързани с годишния ритъм и празниците, детската игра, последователността на ежедневните дейности в детската градина и други. Денят започваше с „Календара на душата“ и медитацията на Рудолф Щайнер, дадена за учителите. През първата седмица Йохансон работеше в екип с Шейда Айсъл, а през втората - с Томас Тирлер. За Тирлер, преподавател по предучилищна педагогика, участничките споделиха, че е човек с голяма фантазия и богат опит. „Той ни научи да правим хоровод и игри с пръсти – разказва Екатерина Генова от Стара Загора –

Всички бяхме на една вълна, обединяваха ни общи настроения, бяхме много въодушевени и сега поддържахме творчески връзки. Социалната арттерапия при Вихра Калапишева беше забележително изживяване. Часовете при нея бяха много свободни, но най-интересен беше последният ден, когато трябваше да подарим един на друг нещо нарисувано. И тогава вече нашите действия бяха напълно съгласувани.“

Твърде различна, но не по-малко обогатяваща беше и работата с Кристоф Йохансон. Темите, които бяха разгледани при него, включваха: необходимостта от самовъзпитание на учителя, новите задачи на възпитанието, идеята за безсмъртието, възпитанието като продължение на това, което свръхсетивните Същества са постигнали с човешката душа преди нейната инкарнация, възможността, която детето получава със своето раждане да извърши това, което не е могло да извърши в духовния свят и други. „С нетърпение очакваме следващия модул през февруари. Надяваме се да можем да прилагаме на практика наученото в семинара.“ - казват участничките.

А какво ги очаква през следващия модул? Развитието на детето и неговите четири съставни части, следващите лекции от „Общото човекознание като основа на педагогиката“, дванадесетте сетива, много музика и занимания с изкуство. Те ще се срещнат отново в София през февруари, водени от общия ентузиазъм да реализират валдорфската идея в едно ново българско училище.

Веселина Велкова

НА СЦЕНАТА

Парсифал и преодоляването на злото

Скъпи приятели на духовната наука на Рудолф Щайнер и на оперите на Рихард Вагнер,

Радвам се, че имам тази необикновена възможност да говоря на това място, където днес ще гледаме третото представление на *Парсифал*. „Парсифал и преодоляването на злото“ – така се нарича нашата тема.

Нека първо да хвърлим кратък поглед към главните образи на тази опера: Гурнеманц, Амфортас, Кундри, Клингзор, Парсифал. Всички те имат нещо общо: всички те са свързани с феномена на злото. Някои повече пасивно, например Амфортас. Пасивно тук означава, че са повече обзети от злото, отколкото че съзнателно то търсят или искат. От друга страна Кундри и Клингзор са активно въввлечени в произвеждането на зло. Гурнеманц е свидетел на злото, но също и голям приятел, който се стреми към най-висшето добро. И естествено накрая – Парсифал, героят, който действително преодолява, побеждава злото. Следователно, тези лица се намират в съвсем различна връзка с феномена на злото.

Посочените образи имат обаче и още нещо общо. Ние можем да открием всички тях във всеки човек поотделно. Във всеки от нас се крие, в различна дозировка, нещо от Гурнеманц, Амфортас, Кундри, понякога дори от Клингзор; и, може би в малък процент – нещо от Парсифал.

Основната мисъл на операта

Още в първото действие Гурнеманц изрича една основна мисъл, която е валидна за цялата творба: „Злото прогонва този, който отвръща с добро“. Един важен основен мотив. Злото прогонва не този, който го осъжда или воюва с него, а този, който поставя до него доброто.

И друг един мотив: когато злото трябва да бъде преодоляно, за тази цел е необходимо *познание*. Това прозвучава в многократно произнасяната формула, че този, който някога ще освободи Амфортас, е онзи, който ще стане „знаещ чрез състрадание“. За преодоляване на злото не е достатъчно само състраданието, нито само знанието. Двете трябва да се съберат в синтез, както сърцето и главата. Това е задачата на Парсифал. Отначало той не може да се справи с тази задача. При първото посещение в замъка на Граала той не е способен да го постигне, дори пред непосредствената гледка на страдащия Амфортас. Той е все още „наивният глупак“, който не знае нищо, а и нищо не чувства, макар че в определен момент сърцето му се свива от смъртно състрадание.

Парсифал трябва да премине през развитие. Всички

На 8 юли тази година в София се осъществи една много специална културна проява, за която имаше двоен повод: премиерата на операта на Рихард Вагнер „Парсифал“ в България съвпадна по време с представянето на българското издание на книгата „Под знака на числото пет“ от Томас Майер.

Благодарение на дългогодишните връзки на Антропософско издателство „Даскалов“ с Операта и нейния експерт по маркетинг и реклама г-н Валентин Стамов, представянето на книгата се състоя в камерната зала на Софийската опера и беше достъпно за широката публика.

По-долу поместваме лекцията на Томас Майер.

споменати действащи лица трябва да преминат през по-голямо или по-малко развитие. Екстремно е развитието на Кундри, екстремно е и това на Парсифал. Така цялата опера се превръща в една драма за човешко развитие.

Рудолф Щайнер и познанието на злото

Мотивът на познанието на злото ми дава повод да обърна за кратко внимание на книгата, за която стана дума във встъпителните думи: „Под знака на числото пет“. Тази книга съдържа една основна мисъл на Рудолф Щайнер относно злото. Щайнер изтъква – и това показва, колко актуален е „Парсифал“: Познанието

за злото е голямата задача на нашето време. Впрочем, Щайнер е както голям познавач, така и ценител на делото на Рихард Вагнер. Това се вижда от другата книга, която също е публикувана от Антропософско издателство „Даскалов“ – „Мисията на Рихард Вагнер“. Един ден преди избухването на Първата световна война, на 31 юли 1914 г., Щайнер гледа заедно с Елиза фон Молтке и други приятели едно представление на „Парсифал“ в Байройт. Занимава го една основна мисъл за сблъсъка със злото – а мисля, че и Вагнер: Няма „вечно“ зло. Няма абсолютно зло. Има само абсолютно, вечно добро. Тази намираме и в Гьотевия „Фауст“.

Цялата беда, която Мефистофел може да причини, той може да причини единствено защото е получил разрешение от „Господ“, от самия Бог. Много е важно да се проумее тази мисъл. Защото ако повярваме, че може да има абсолютно зло, това ще бъде не само заблуда; това ще доведе и до емоции, страх и омраза. Злото принадлежи на времето и на пространството, а не на вечността. В един фрагмент на „Фауст“ немският поет Лесинг кара Фауст магично да призовава различни духове. И тогава той ги пита, кое нещо има най-голямата скорост на света. Един от духовете казва, за най-голямо задоволство на Фауст: „Преходът от доброто към злото“.

Така злото е свързано с времето, но също и с ускорението във времето.

Ние преживяхме Първата световна война – в продължение на четири години. А сега, в началото на това хилядолетие преживяхме един единствен ден с подобни катастрофални последици, които все още продължават – 11 септември 2001 г. *Това е едно компримиране на силата на злото във времето.*

В „Парсифал“ има един образ на висшето добро, което е абсолютно, и затова може да победи злото. Той се из-

разява с думата „Граал“. Тъкмо от Граала идва това, което наричаме Светия Дух и което виждаме в образа на гълъб, слизащ в третото действие над вече видимия Граал [който за съжаление не е показан в иначе забележителната постановка в София].

Граалът, гълъбът – това са образи на Вечното. На Вечно Истинното, на Вечно Доброто и също на Вечно Красивото, както то може да се прояви в изкуството.

Пътища на развитието

Аз вече споменах: всички образи тук претърпяват развитие, преди всичко Парсифал и Кундри. Парсифал трябва да се научи да постигне знание чрез състрадание. Той трябва да се научи да облагородява непречистените качества, които той също притежава – буйност, склонност към насилие и т.н. Клингзор от своя страна върви по друг път. Той не иска облагородяване, за да се стреми към по-висшето – той също някога се е стремил към Граала, но потиска нисшето в себе си с насилие и чрез това призовава гибелни сили и черни магически способности. Клингзор също е желал и все още желае да достигне до Граала. Но той го прави с погрешните средства: потисничество, власт, омраза и т.н.

По отношение на мотива „знание чрез състрадание“ за мен в цялата драма от три действия има една същинска връхна точка. Във второ действие ще видим как Парсифал бива изкушен по заповед на Клингзор, да пропадне също така чрез Кундри, както се е случило с Амфортас. Там идва драматичният момент, където Кундри, която вече го е ухаждала чрез нейните момичета цветя, накрая прегръща и целува Парсифал. И човек би могъл да разбере Парсифал, ако и той би се поддавал на изкушението. Тогава щяхме да имаме нов Амфортас. Това обаче не се случва. Една единствена дума, която той извиква, показва, че в определена степен сега той се е събудил, станал е знаещ. Това е думата „Амфортас“! В мига преди да получи целувката в него се проявява интуицията и му показва каква е всъщност драмата на Амфортас. Смътното състрадание, което той е усетил още в първото действие, но именно само съвсем смътно, сега вече се е събудило. В един единствен миг Парсифал разпознава произхода на страданието на Амфортас. Това е най-драматичният върхов момент в цялата драма. Сега той може директно да се заеме със своята мисия, да преодолее злото. Защото взаимовръзките вече са му станали ясни.

Тази връхна точка в драмата може да се сравни с момента, в който героят на Верди в „Риголето“ отваря през нощта един чувал, в който би трябвало да се намира трупът на неговия враг – за да намери вътре своята собствена, обична дъщеря. „Амфортас“! – най-плътното съгъстеният момент на познанието чрез състрадание в цялата опера.

Развитие чрез повтарящи се земни животи

Друг мотив е, че ние имаме много възможности за раз-

витие и то не само в един живот, а в повече животи. Това можем да чуем още в първото действие от Гурнеманц. Той казва за Кундри, че тя „може би от предишен живот има да изкупва вина“. Клингзор нарича Кундри във второто действие не само „пра-дяволка“ (една много силна дума!), но и *Иродиада*. Според легендата тя се е подиграла и осмяла Христос на кръста. Когато Кундри разказва на Парсифал за собственото си страдание, за да го трогне, тя казва нещо много съществено. Тя се е подиграла на Господ на Кръста и казва: „Тогава ме срещна неговият поглед“! Тези думи са свързани музикално с един много красив, простичък мотив, още в увертюрата, а след това отново във второто действие, като прозвучават още веднъж и в третото действие.

Погледът, който среща Иродиада-Кундри, не е наказващ или отмъщаващ поглед. Това е поглед, който служи като стимул за цялото нейно бъдещо развитие. Това се показва едва по-късно, в една следваща инкарнация. Погледът на Христос, който тя е срещнала като Иродиада, е по-дълбоката причина Кундри по-късно въобще да се стреми към Граала. И както знаете, в третото действие, благодарение на спасението и на по-висшата любов от страна на Парсифал, който я освобождава от съдбата да бъде прикована към злото, тя действително намира пътя към Граала.

Парсифал и Кундри – Второ действие

Както при Кундри, така и при Парсифал виждаме една широко описана дъга на развитието, обхващаща не само *един*, а повече животи.

Парсифал също има смътно съзнание, че не живее за първи път. Когато Гурнеманц го пита в първо действие: „Твоето име“?, Парсифал отговаря: „Имах много. Но нито едно вече не знам“. В тази ситуация се намират повечето хора: духовните изживявания от предишни инкарнации са забравени. Но днес вече има и много хора, често деца, които разказват за изживявания от предишни животи.

Мисълта за реинкарнацията при Вагнер и в християнството

Рихард Вагнер не е единственият, който познава мисълта за реинкарнацията и я приема сериозно и в творбите си. Така е и с Гюте, с Шилер и с американския есеист Емерсън. А при Рудолф Щайнер, основателят на духовната наука, тя стои така да се каже в центъра; тя принадлежи на неговата „лична мисия“. Това не е само будистка мисъл. В Библията има поне едно забележително място, където Христос говори за реинкарнация. Това е моментът, когато няколко ученика отиват с него на планината на Преображението. Слизайки оттам, те започват разговор за Илия и Христос загатва, че той отново се е появил в Йоан Кръстител, който скоро преди това е бил обезглавен.

Следователно, идеята за реинкарнацията е напълно съвместима с християнството. Това е единственият момент, в който не мога да бъда напълно съгласен с едно много забележително интервю на страницата в интернет на Софийската опера.

Интервюто с Рихард Тримборн

На тази страница ще видите и чуete интервю от около девет минути с Рихард Тримборн, който изучава музикално операта с артистите. Много забележително! Тримборн е човек, който се съобразява с реалния дух на твореца на една подобна творба. Тримборн пита композитора в духа: „Ти доволен ли си от това, което днес се прави в Байройт“? И вярва, че чува неговия отговор: „Не“! После той пита: „Ти доволен ли си от това, което се опитваме да направим тук, в София“? И вярва, че чува неговия отговор: „Да“! при това Тримборн очевидно се отнася сериозно към мисълта за превъплъщението, макар да смята, че тя има само будистки произход. Това е най-интересното интервю, на което съм попадал някога относно „Парсифал“ на Вагнер.

Жерар Мортие и реинкарнацията на Рихард Вагнер

Както казахме, мисълта за реинкарнацията, която се влива толкова дълбоко в „Парсифал“, намираме отново в духовната наука на Щайнер. Тук тя се превръща в цел на систематично научно изследване. Щайнер изучава много случаи на конкретни реинкарнации, като изследва и една предишна инкарнация на самия Рихард Вагнер. Резултатът от неговото изследване вдъхновява друг един човек на изкуството. Починалият преди няколко години белгийски директор и ръководител на Залцбургския фестивал *Жерар Мортие* посочва в едно интервю за всекидневника *Ди Цайт*, как едва когато се запознава със съобщеното от Щайнер предишно въплъщение на Вагнер, намира същинския достъп до своя *Тристан!*

Какво разкрива Щайнер? Рихард Вагнер е имал между другото едно предишно въплъщение в големия вълшебник и магьосник *Мерлин*.

Нещо от магията на Мерлин се връща отново в музиката на Рихард Вагнер.

Музикалният мотив на вълшебството на Разпети петък

Бих искал да завърша това твърде кратко изложение с още една препратка към музикалния мотив на Разпети петък в трето действие. След като Парсифал се е разкрил, Кундри му е измила краката и Гурнеманц го е миропомазал – тогава всичко се преобразява. Също и природата. Развитието е не само у човека. *Развитието е и в цялата природа*, което означава, казано съвсем конкретно, в царството на елементите и техните същества. Тези същества се оставят заради развитието на човека, така да се каже, да бъдат заключени в затвор, сякаш от тяхната духовна родина те се отправят на заточение. Те обаче очакват един ден човекът отново да ги освободи. Гурнеманц казва, че природата е „освободена от греховете“. Тя се намира в едно състояние на очакване и на радост от създаването. Сега следват някъде около двадесет или двадесет и пет такта, където музиката става извънредно тържествена, нежна и тиха, докато природата разцъфва във вълшебството на Разпети петък.

Рудолф Щайнер казва веднъж на Илона Шуберт, която го придружава на едно представление на „Парсифал“: „Внимавай! Музиката, която следва, е сякаш вдъхновена от

самата същност на Граала“.

Така вълшебството на Разпети петък на Вагнер премахва всяка следа от католицизъм, където господстват настроението на страдание и вина, далеч зад себе си. Всичко тук е зародиш на нов живот, всичко в човека, но и всичко в природата.

Свещеното копие

Накрая ще прочета няколко реда за свещеното копие, което играе ключова роля при нараняването и излекуването на Амфортас. Това е копието, проболо някога Христос, от чиято рана е изтекла чистата кръв. От Амфортас, изкушен от Кундри, то може да бъде изтръгнато от Клингзор, който наранява с него смъртоносно Амфортас. Парсифал му връща копието с думите:

*„Едно оръжие способно е само:
раната може да затвори единствено
копието, станало причина за нея“.*

И той казва на Амфортас:

*„Бъди изцелен, освободен от греха и изкупен.
Защото сега аз поемам твоя пост.
Благословено да е твоето страдание,
дало на плахия глупак -
на състраданието – силата най-висша
и на властта – най-чистото знание“.*

Сега Парсифал постига истинско познание чрез състрадание – и сила в добрия смисъл, в смисъла на бялата магия. Благодаря Ви за вниманието!

***

Няколко впечатления от двете представления на 8 и 10 юли

На 8 юли видях третото от четирите премиерни представления в България.

Диригент беше Константин Тринкс, режисьор – Пламен Карталов.

Акустиката в операта е отлична. Както на втори балкон, така и на един от първите редове на партера звукът беше безупречен. Оркестърът и певците, насочвани от Тримборн, показаха съгласувани резултати. Можеше да се изживее една рядка хармоничност на оркестър, певци и хорове. Трябва да благодарим на Тримборн и Карталов, че са казали сбогом на фаталния режисьорски театър. С наистина доста своеобразни, стилизирани, използващи модерни светлинни ефекти декори, но без обичайната, за съжаление, принуда, да се харесат на нечия политическа или другояче „актуална“ и най-често произволна режисьорска интерпретация. Макар и да има известно усещане за липси за сметка на някои символично оформени решения – като една красива видима чаша на Граала или гълъбът в третото действие и т.н. – всичко имаше за цел да послужи на поетичната творба и на музиката, да не се отклонява от тях.

Това основно настроение преобладаваше очевидно и при певците, както и в оркестъра и в хорове. При това ре-

жисурата насърчаваше движения, които иначе едва ли могат да се видят при постановки на Вагнер, където често се наблюдават дълго продължаващи статични пози. Особено във второто действие например се получи възхитително при пластиката на Кундри.

Така зрителят можеше да проследи живо и с нестихващ интерес музикалната драма, подпомогнато и чрез българските и английските субтитри. Защото музиката на Вагнер без текст е като кафе без кофеин.

Като цяло: едно голямо изпълнено с настроение единство на певци и музиканти, което се пренесе – и при двете

представления – върху цялата публика. *Всички слушаха с истинско славянско благоговение и съсредоточеност.* Аплодисментите след четвъртото и последно представление бяха особено продължителни и идваха от сърцата на зрителите.

Томас Майер

Свободен писател и издател на месечните списания *Der Europäer (Европеецът)* и *The Present Age (Съвременната епоха)* в Базел. www.perseus.ch и perseus.verlag@bluewin.ch
Превод от немски език: **Катя Белопитова**

ЗА ИНДИВИДА И ОБЩНОСТТА

Преди около 25 години по време на една от ежегодните педагогически конференции бе образувана съвместна група от педагогическата секция на Гьотеанума и валдорфски учители с идеята да се изработи универсална практическа схема за отношенията индивид – общност, приложима за различни групи от хора: клас, училище, фирма, държава. След две години схемата бе готова и бе обсъдена и одобрена на педагогическата конференция. Да я разгледаме:

Първите две вертикални колони показват, че физическата обвивка на общността е съставена от етерните тела на членовете, етерната обвивка – от астралните тела и т.н.

Третата колона описва коя дейност на хората отговаря на съответните обвивки на общността.

Четвъртата колона показва опасностите, идващи от Ариман и Луцифер. Необходимо е да търсим баланса между

тях.

Петата колона показва за какво трябва да се грижим.

От последната, шеста колона, се вижда въздействието на общността върху индивида (физическо, етерно, астрално тяло и върху Аза). Това се случва само ако изискванията, споменати по-горе са изпълнени до голяма степен.

Дългата стрелка върху цялата втора колона е Духът на Христос, който пристъпва в общността, ако споменатите условия са на лице.

Под схемата е обобщаващото изречение: „Служейки на хората ставаш най-богат в това число и материално, защото отговорността те кара да се отнасяш към всичко като към свое.“

Йордан Димитров

ИНДИВИД ↔ ОБЩНОСТ					
„Ако двама или трима са в Мое име, Аз съм между тях!“					
Индивид	Общност	Дейност	Опасност:	Грижи за...	Въздействие
			– Ариман – Луцифер		
Етерно тяло	Физическа обвивка	благоговение към малките неща	– педантизъм – хаос	внимателност към нуждите, поддръжка на качество	лечебно върху етерното тяло на индивида
Астрално тяло	Етерна обвивка	време-цикли, ритми на процеси	– повторение на старото – бързи промени	сътрудничество, ангажираност за съвместна работа	успокояващо усещане на вътрешен мир
Аз	Астрална обвивка	социалност, религия, ритуали	– строга йерархия – анархия	морал, настроение, идеи, концепции, събрания, срещи, конференции	чувстват се като в собствен дом
Дух – Себе	Аз	фестивали, молитви, общ медитации	– фанатизъм – nihilизъм	внимателни отношения между хората, усещане за обща карма, водеща към Дух-Себе	път към лично посвещение
Служейки на хората ставаш най-богат, защото отговорността те кара да се отнасяш към общото като към свое					

ПАНОРАМА НА ИДЕИТЕ ЗА РАЗВИТИЕТО НА АНТРОПОСОФСКОТО ДВИЖЕНИЕ У НАС МНЕНИЯ, ПРЕДЛОЖЕНИЯ, ПРЕПОРЪКИ

Изкуството да бъде вдъхновение за социален живот

Важно условие за утвърждаване на антропософските идеи в света е присъствието на художествения елемент във всички дейности на Обществото. Социалните упражнения и заниманията с изкуство непременно трябва да се прилагат в живота на АО. Те въздействат благоприятно, балансират, хармонизират, помагат да прозрем важни истини, да развиваме определени качества.

Знаем от Рудолф Щайнер, че истинското изкуство е свързано с духовното и непреходното, а според художника Дейвид Нюбат изкуството е вдъхновение за социалния живот. Затова трябва да се стремим към представи, които не са свързани с времето и пространството, а с Вечното. Чрез изкуството можем да намерим сили и опора един в друг, за да работим по-добре в общност. При всички практически инициативи, лагери, конференции, антропософски празници би било добре да има и занимания с изкуство. За една тол-

кова важна дейност винаги може да се намери време. Това помага за правилното осмисляне на лекциите и за търсенето на истината. Рудолф Щайнер казва, че „гориво за ентузиазъм при антропософските практически инициативи може да се намери само чрез занимания с изкуство”.

Пример за едно чудесно организирано събитие, според мен, е лагерът в Емен. Там имаше социални упражнения, живопис, евритмия, лекции, беседи, свободни разговори, поход до реката, общи обеда и изработване на красиви фенери от хартия, направена от нас самите и от природни материали. По този начин заедно преживяхме многоцветието на няколко незабравими летни дни. По време на този лагер всеки от нас усети душевно спокойствие, свободно дишане и възможност за духовно усъвършенстване чрез приятели.

В книгата си „Изкуството и неговата световна мисия” Рудолф Щайнер ни казва колко е важно то за нашия антропософски живот: „Изкуството винаги е имало тази мисия: да обхване излъчването и проявлението на Вездесъщия Дух, който протъквава и оживотворява целия свят около нас.”

Иглика Ангелова

Да съчетаем арт-терапията с класните уроци и шестте спомагателни упражнения

За развитието на антропософското движение у нас са необходими преди всичко хора, които могат да прилагат антропософските идеи в живота. Съвременният път на посвещение изисква тези личности да внасят антропософския импулс във всички свои дейности, с пълно осъзнаване

на голямата отговорност за делата си.

Според мен особено на антропософските празници и лагери трябва да има повече социална арт-терапия, евритмия, социални упражнения и музикални изпълнения, за да има равнопоставеност с лекциите. За мен изкуството е от първостепенно значение, защото то е мост към духовния свят. Също от голямо значение е да има и интересни лекции на антропософски и актуални теми, които да обогатяват по-

знанията ни, да предизвикват размисли, разговори и изказване на мнения. Мисля, че е необходимо да има споделяне между участниците в срещите ни за това как антропософският път на познание ни помага в ежедневието и как с практикуването на шестте спомагателни упражнения, дадени от Рудолф Щайнер, става възможно изработването на необходимите качества за духовно развитие и израстване и за преодоляване на излишната понякога астралност. Може би е необходимо да се работи в групи и с помощта на арт-терапията, да се получи по-голям баланс между теорията и практикуването на изкуствата, за да има по-добри резултати от антропософските ни дейности. Прекрасен пример за съчетаване на възможностите на арт-терапията с класните уроци ни дадох сем. Дунселман при своето гостуване в София. Също и арт-терапевтът Мартайн Мюл показа на приятелите в Стара Загора как с помощта на арт-терапията могат да се обогатят и практикуват шестте спомагателни упражнения.

Вихра Калапишева

Да има повече радост, загриженост и любов

Когато е възможно, според мен, е полезно да се правят социални упражнения, лекции и занимания с изкуство, но ако общата среща е с много хора или времето е кратко, не е необходимо да се създава напрежение. Срещите трябва да се организират индиви-

дуално, съобразявайки се с темата, целта и хората. Винаги има положително въздействие и се оценява високо, когато е положено усилие, загриженост и любов, а това винаги си личи.

За празниците, ако е възможно да се включат и трите дейности. В събранията трябва да има повече радост. Те са някак си сухи и трябва да се направи нещо различно. В лагери трябва да присъстват всички дейности, в конфе-

ренциите, ако има време - също, но да са свързани с темата.

За пример мога да посоча един проект „Заедно можем повече“. Двадесет и пет младежи от Гърция, Турция, Македония и България, със синдром на Даун, техните родители и учители (общо около 60 човека), в продължение на 12 дни обменяхме опит и обсъждахме новите методи за работа.

Да се включват художествени произведения и от световни автори

Тристепенното провеждане на общите срещи е много препоръчително, особено за празниците. Добре е в началото да има пет минути евритмия: „Алелуя“ и някои социални упражнения.

Моята препоръка за организирането на празниците е да има художествена програма : поезия, приказка, притча, легенда. Може и от световни автори, не само антропософ-

Дните бяха организирани по следният начин: лекция- дискусия, игри за сплотяване и приятелство, работа с глина, ароматни кукли, плетене на гривни, рисуване и др. Всичко се провеждаше сред природата. Накрая не искаха да си ходят.

Аделина Фисинска

ски. Музикално изпълнение: индивидуално и колективно, обща песен, канон и Песента на елементите по музика на Мария де Знаен. Във втората част е добре да има тематична лекция и разговор в кръг. Трета част: рисуване за всички! И отново заключителна аритмия.

За конференции и лектории с наши и гостуващи лектори по преценка може да се проведат и някои от представените художествени компоненти!

Богдана Вульпе

Евритмията действа ентусиазиращо, води до толерантност и разбирателство

На всяка среща трябва да има лекция, социални упражнения и занимания с изкуство.

За всяко събитие да се помисли с кои от трите неща ще навлезем най-добре в събитието, дали със социалните упражне-

ния, с лекциите или с изкуството, за да участваме в него с цялата си душа и да го съ-преживеем.

Когато започваме някакъв празник с евритмия, същия преминава много по-ентусиазирано и спокойно, има толерантност и разбирателство.

Паулина Кирилова

Трябва да се появи личност, която да ръководи груповите упражнения така, че хората да участват с цялото си сърце

Когато мисля за развитието на антропософското движение в България, не мога да не го сравнявам с това, което видях в Англия. Аз имах голям късмет да пребивавам една година в Кингс Лейнгли, където бях студентка

от това качеството на работата не страдеше.

От друга страна, запомних моята първа конференция в Гьотеборг през 2000 година с Вера Гюлгелиева и Росица Димитрова с множество социални упражнения, в малки групи и в огромни кръгове с жив акомпанимент. Тогава също се чувствах като Алиса в страната на чудесата.

С тези примери искам да кажа, че въпросът не се състои в това, дали да ги има социалните упражнения или не, а как да се направят така, че да допринасят за създаване на подходяща атмосфера за работа. Аз разбирам, че целта е чрез тези упражнения да се извикат духовните същества, имащи отношение към хората и те да са участници в процеса и помощници за по-нататъшна духовна работа.

Със съжаление мога да добавя, че в България социалните упражнения, поне за мен, доколкото съм участвувала, изглеждат лишени от нещо живо, правят се много механично и аз изпитвам повече неловкост, че трябва като послушна ученичка да повтарям тези движения, без да усещам, че нещо се ражда като резултат от тези усилия. Според мен трябва да се появи някаква по-особена личност, която да ръководи груповите упражнения така, че хората не механично, а с цялото си сърце да се включват в социалните упражнения. Те трябва да имат одухотворяващ ефект.

Алфия Тонева

по Валдорфска педагогика. Тогава Ник Томас беше водещ на групата по изучаване на трудовете на Рудолф Щайнер. Аз веднага се присъединих към тях и бях посрещната много радушно. Атмосферата в тази група и начинът на водене за мен остават един идеал за такива сбирки. Много дружелюбна атмосфера с истински човешки интерес между членовете, без изкуствени йерархии (аз съм в първи клас, а ти още имаш да драпаш, чак в следващия живот можеш и да ме стигнеш), бяха нещата, които ми останаха в паметта. Разбира се и самото присъствие на Ник Томас играеше изключителна роля. Тогава толкова нови неща се случваха в живота ми, че фактът, че именно той води сбирки, за мен не изглеждаше чак такова чудо. Аз се чувствах като Алиса в страната на чудесата и някак си бях посвикнала с тези чудеса. Сега от дистанцията на времето осъзнавам каква късметлийка съм била тогава. За какво ви казвам всичко това - за да се опитам да поразсъждавам по въпроса за социалните упражнения. На сбирките на Ник Томас нямаше социални упражнения, но

Да бъдат изградени познавателни мостове, водещи към изпълнен със съдържание антропософски живот

Животът на антропософското движение и свързаното с него антропософско общество в България може да бъде наистина пълноценен, когато е развиващ се. Което от своя страна означава, в него да се внасят творчески, повече или по-малко нови елементи в която и да е област. На първо място, според мен, това засяга самата антропософия като наука, свързваща земния свят с духовния и духовния със земния. Трябва да бъдат изградени познавателни мостове във всяка от тези две посоки, което да позволи антропософският живот да се изпълва със съдържание. Добавъчни елементи към това могат да бъдат всякакви други занимания - артистични, приложни и други, според наличните към дадения момент възможности и хора. Водещо обаче не може да бъде друго, освен това, касаещо антропософията като наука.

Събитията и по-специално празниците в АО не трябва да протичат формално, т.е. да бъдат организирани по задължение. Когато няма потенциал откъм творчески настроени участници за организирането на даден годишен празник,

нищо не пречи той да бъде пропуснат. Специално в България не виждам смисъл от провеждането на социални упражнения, които са по-подходящи за северните страни. По-подходящи са артистичните занятия, които не задължително трябва да имат антропософски оттенък.

Трудно ми е да посоча инициатива на АО от последните години, съчетаваща горните три елемента. Според мен обаче веднъж годишно Ръководството може да организира по време на някой от празниците двудневна (да си припомним, че едно време повечето от антропософските празници започваха в петък и завършваха в неделя) конференция по дадена тема с гости по възможност също и от чужбина. Такива специално организирани форуми могат да разчупят формалното организиране на празниците, провокирайки новаторския подход към съдържанията на така милата ни антропософия. Такъв е нов в днешно време и трябва да се отглежда с внимание и търпение. Нека дадем шанс на антропософията като духовно същество да се изяви в душите ни по жив и обновяващ се начин, а от там и в света около нас.

Мартин Атанасов

Антропософските събирания – срещи на азови същества, между които свети духовна светлина

Смисълът на антропософските срещи трябва да бъде създаване на духовна светлина и търсене на думите на Христос: „Където са двама или трима в Мое име, там съм и аз сред тях“. Само такова отношение към дейностите може да осмисли и развие антропософския живот. Антропософските събирания трябва да бъдат срещи

на азови същества, между които свети духовна светлина. Всяка познавателна или социална дейност, както и работата с изкуство, която ни доближава и издига до тази духовна светлина, води до развитието на антропософските групи. Когато хората се събират като азови същества, те създават тази светлина и именно в нея трябва да работи цялото антропософско движение. В противен случай отношението към съвместната дейност би било егоистично и консуматорско и не би могло да доведе до развитие на Антропософското движение в България.

Мартайн Мюл

НОВА КНИГА

НОВА КНИГА

НОВА КНИГА

ЧОВЕКЪТ И СВЕТЪТ В ДУХА НА ВРЕМЕТО автор: Трайчо Франгов

Човешката душа се движи между сетивния и духовния свят, пренасяйки впечатления и спомени между тях. Доколко съзнателно можем да съучастваме в тези процеси? Авторът проследява пътя на видни индивидуалности в последователните им инкарнации, допринасящи за духовната еволюция на човечеството. А всички те остават вътрешно и духовно свързани, подпомагащи се в изпълнението на техните мисии. И всичко това е насочено към подготовката на бъдещето.

АНТРОПОСОФСКИ СЪБИТИЯ – ЛЯТО, 2017

ЛЕТЕН АНТРОПОСОФСКИ ЛАГЕР

Шкорпиловци, 24-30 юни 2017

За празника на социалното изкуство - Йоановден досега не беше търсен по-различен и по-специален модел на празнуване. Близо четвърт век той беше отбелязван в симетрия с останалите три основни годишни празници и по нищо не се отличаваше от ежегодните ритмични срещи в София и Стара Загора. Но преди три години възникна една нова идея, която започна успешно да се приземява. Йоановден се окача част от седмичния летен лагер, който вече два пъти беше организиран на различни места в страната. Първият лагер беше в Емен преди две години и според някои участници, е оставил спомен за едно чудесно събитие в социалния живот. За него Иглика Ангелова разказва следното: "Там имаше социални упражнения, живопис, евритмия, лекции, беседи, свободни разговори, поход до реката, общи обеда и изработване на красиви фенери, направени от природни материали и от хартия, приготвена от нас самите. По този начин заедно преживяхме многоцветието на няколко незабравими летни дни. По време на този лагер всеки от нас усети душевно спокойствие, свободно дишане и възможност за духовно усъвършенстване чрез приятели." Тази година едно такова събитие се състоя в Шкорпиловци, близо до Варна. Лагерът беше открит на Йоановден и продължи цяла седмица. През първия ден се събраха около 30 участници, пред които в началото беше прочетен Календарът на Душата: „На мировата красота сиянието подтиква ме от дълбините на душата Божиите сили на живота мой във миров полет да разгърна; сам себе си да изоставя и с упование да се издира в мировата светлина и в мировата топлина." Вихра Калапишева проведе първото арт-терапевтично занимание, като предложи на присъстващите да нарисуват с пастели настроението, идващо от тези стихове. Другият арт-терапевт, Мартайн Мюл, ръководеше упражнение за рисуване на форми с цел оживяване на етерния процес. Освен арт-терапия в програмата бяха предвидени лекции, разговори по предложена тема, социални упражнения и много занимания с изкуство

Присъстващите бяха от различни градове, някои ръководители на антропософски групи бяха дошли с целия си екип. Най-многобройни бяха момичетата от Варна, повечето от които пристигнаха с децата си. Те именно напомниха на всички, че Йоановден е празник на бъдещето и че съвместно участваме в неговото изграждане. В свободните разговори стана ясно, че тези млади ентузиастични търсят пътя към Антропософското общество и засега съвсем сигурно са открили пътя си във Валдорфската педагогика. Вечерта всички те участваха в запалването на лагерния огън на плажа и поддържането му, докато слушаха словото на Мартин Атанасов за 300 годишнината от учредяването на Английското масонство. Според тях, лагерният огън на плажа създава задушевна атмосфера и изгражда единство чрез съвместната грижа за него, както и шанс да се вглеждат в съществата, които витаят около пламъка. Огънят на Йоановден пречист-

ва и изгаря демоните в душите на хората, които се опитват да го прескачат - както ми обясни едно от момичетата. Антропософският летен лагер е инициатива с по-широки задачи и цели, които не включват само едно ново празнуване на Йоановден, но по-добри условия за разгръщане на социалното изкуство, никога досега не са били търсени и намирани. Мартин Атанасов произнесе своето слово за съвременното масонство, едно от най-важните разклонения на което е така нареченото египетското масонство, ръководител на което в Германия за около седем години е бил Рудолф Щайнер.

Вторият ден започна с арт-терапевтично занимание, този път с акварел. Вихра Калапишева предложи на присъстващите да рисуват върху идеята за приятелството с въведение в темата чрез мъдрите мисли на Халил Джубран: "Приятелят ти е отговор на нуждата, той е твоята нива, където сееш с любов и жънеш с благодарност. Той ти е трапеза и огнище. Ти отиваш при него да се заситиш и да намериш мир. Когато приятелят ти говори от сърце, не се боиш да изразиш както твоето съгласие, така и твоето несъгласие. Но ако приятелят ти мълчи, ти непрестанно се вслушваш в сърцето му, защото в приятелството всички мисли, всички желания, всички надежди се раждат и споделят с безмълвна радост. Когато се отделяш от приятеля си, не скърбиш, защото онова, което най-много харесваш в него, бива по-ясно в отсъствието му, както планината се вижда на катерача по-ясна откъм полето. И нека в приятелството няма друга цел освен вглъбяването на духа." След тези думи арт-терапевтката постави задачата на рисуващите да помислят за своите приятели и да изразят чувствата си към тях върху листа. По мнение на един от участниците, това беше едно твърде оригинално творческо упражнение в духа на Мария де Зваан.

Много голям интерес предизвикаха трите лекции на Радослав Радев върху античната философия, които разглеждаха философията на Сократ, Платон и Аристотел. Същият лектор предложи на вниманието на слушателите и лекция върху християнската философия, както и „Рудолф Щайнер от Гьотеанизма към Теософията“, „Антропософското движение след смъртта на Рудолф Щайнер“, „Промените в света през XX век и Антропософията в XXI век“.

Между лекциите и упражненията Катя Абаджиева ръководеше всеки ден кратка музикално-поетична програма, която включваше стихове на Рудолф Щайнер, Шекспир, Пушкин, Яворов, Валери Петров и Николай Лилив. Самата тя изпълняваше кратки музикални произведения на флейта или ръководеше колективно изпълнение в канон. А в деня на откриването изсвири музикален откъс от Моцарт.

Изработването на Платоновите фигури от пясък беше идея на Мартайн Мюл, който заведе участниците на плажа. В продължение на малко повече от час четири групи по трима или четирима души се опитваха да направят от мокър пясък куп, сфера, пирамида или пентаграм. Задачите на всяка

група бяха различни, а общата цел беше да се упражни умението за съвместна работа. Геометричните форми останаха на плажа още няколко дни и минаващите ги разглеждаха със сериозен интерес. По-късно някои участници споделиха, че за тях никак не е било лесно да се справят с такава задача, но изпитват радост и удовлетворение от постигнатото. Без да щади усилията на рисуващите, на следващия ден Мартайн Мюл ги въведе в още по-трудното занимание да начертаят с молив сложната фигура на келтския кръст с цел да се преодолява така характерният за нашата епоха автоматизъм.

Двама лектори бяха дошли да продължат дейността си от Емен, като доразвият и обогатят програмата с нови лекции. Единият от тях, Мартин Атанасов, изнесе три лекции върху "Етническият произход на богомилството" от различни гледни точки. (статията е публикувана в наст. брой на вестника)

През последните два дни Йордан Димитров разгледа темата за Гьотеанизма като път към развитието на Съзнателната душа. А Георги Акабалиев предложи изработване-

то на звезден додекаедър и други фигури от проективната геометрия, след което прочете лекцията „Някои аспекти от мистериата на лятото“.

В един от свободните разговори момичетата от Варна споделиха, че за тях е много интересно и обогатяващо участието във всички дейности на лагера в Шкорпиловци. След като са завършили валдорфските семинари, те бяха започнали да посещават и антропософските групи „Духа на Петдесетница“ и „Михаилова ковачница“, където разглеждат „Петото евангелие“. Лагерът в Шкорпиловци беше една истинска среща на поколенията. А това изобилие от добре подбрани антропософски дейности беше израз на една много специална грижа за младостта. На онази вътрешно затопляща радост от срещата, която дава полет на живота, беше даден шанс да се разгърне в няколко дни и след това всеки да я отнесе до там, докъде той самият може. Много умело направляваща програмата, зад всичко това стоеше Радослава Ангелова, като вещ организатор, който знае как се приземяват истинските идеи.

Веселина Велкова

ЕТНИЧЕСКИЯТ ПРОИЗХОД НА БОГОМИЛСТВОТО ОТ АНТРОПОСОФСКА ГЛЕДНА ТОЧКА

Първа част

Според историческите данни средновековната форма на манихейството, наречена богомилство, възниква в България за първи път в средата на 10 в. по време на царуването на цар Петър (927 - 969). За това свидетелстват редица документи, един от първите от които е „Беседа против богомилите“ от Презвитер Козма, където се казва, че „в годините на правоверния цар Петър... се яви поп на име Богомил, а по-точно казано Богу немил, който пръв започна да проповядва ерес в българската земя“, както и по-късният Синодик на цар Борил от 13 век, където пише: „поп Богомил, който възприе при Петър, българския цар, манихейската ерес и я разпространи в българските земи.“ Според Рудолф Щайнер първите зародиши на средновековното манихейство в България обаче са положени доста по-рано, а именно през 5 - 6 век. В една своя лекция по този въпрос той казва следното:

„В южните и средните области на Европа това изживяване все още липсваше през първите векове, но през 5 - 6 век започна все повече да зачестява. И то особено се разви сред хората, които по различни начини общуваха с Изтока. И понеже това душевно състояние се разпространи особено силно в областите, които по-късно бяха наречени с името България, това име – да, също и името – остана, запази се по един забележителен начин и по-късно, когато тези области бяха населени от съвсем други народи. Дълго време през по-късните векове в Европа хората, които особено силно развива такова душевно настроение, бяха наричани „българи“. През цялото ранно Средновековие за западния и средния европеец „българи“ бяха всички, особено засегнати от противоположността между добрите и злите космически духов-

ни сили. Името „българи“ се срещаше в цяла Европа за такива хора, каквито току-що охарактеризирах.“ Събр. Съч. 237, 5 лекция.

Известно е, че терминът „българи“ идва от френското bougre, което означава българин и с него през късното средновековие в Средна и Западна Европа често се обозначават последователите на манихейството. Това не означава обаче, че средновековното манихейство, наречено от българските славяни богомилство, непременно трябва да е възникнало в рамките на българския етнос, тъй като през указаните 5 и 6 век той все още не се е преселил на Балканите. Българите идват от Азия едва в края на 7 век, което означава, че те по-скоро принадлежат към споменатите по-горе „съвсем други народи“, които едва по-късно се заселват в българската земя. Към последните се числят и славяните – третият от етносите, които образуват съвременната българска народност - които се преселват на Балканите през 6 в. Така през периода 5 - 6 век единственият етнос, населяващ територията, по-късно наречена България, а преди това Тракия, остава да е бил тракийският! Това налага мисълта, че указаните от Рудолф Щайнер хора, които тогава възприемат източното манихейство, са били траките! Усвоявайки го, през следващите векове те го предават на преселилите се при тях българи и славяни, след което и на редица други националности в Европа.

Изяснявайки как с помощта на определени манихейски свещеници и проповедници манихейските традиции навлизат в Тракия, в същата лекция Рудолф Щайнер добавя и това:

„Как се обръщаха към такива души? Да, скъпи приятели, на тях им се казваше: „Насочете погледа си към

това, което се вижда в растенията като блестящо, преливащо в цветовете на дъгата сияние, към това, което се показва в природата на животните като горещи страсти, насочете поглед върху това. Това е отблясъкът, това е откровението на духовния свят, за който говорим, духовния свят, откъдето произлиза Христос. Когато на такива хора се говорило за духовните мъдрости, не се говорило като за нещо непознато; на тях им се припомняло това, което при определени обстоятелства - при меката слънчева светлина, те самите са можели да виждат като дух в природата. (...) До известна степен в разговорите, които **свещениците и проповедниците** водели с тях по онова време, имало нещо от това, което ставало в самите души.“

Така през 5 - 6 век манихейството е пренесено в Тракия от определени източни, или с други думи казано, азиатски манихейски свещеници, и намира прием в средите на някой от многобройните тракийски етноси. Първоначално то се развива тайно или най-малкото не парадират с дейността си, ставайки известно външно-исторически едва през 10 в. в България. За този първи, исторически неизвестен период на неговото съществуване, наглед не личи да свидетелства нито един исторически документ, но все пак такъв има в лицето на писмото на немския духовник Евервин Щайнфелд до св. Бернар от 1143 г. В него се описва как преди да изгорят на кладата в центъра на Кьолн група манихеи гордо заявяват, че християнската им вяра е *“създадена тайно и крипа още от времето на първите християнски мъченици и оттогава съществува непрекъснато в Гърция и някои други земи“*. (виж [Migne, Patr. Lat., c1xxxii. 676-680](#))

Това писмо потвърждава визирания от Рудолф Щайнер ранен произход на средновековното манихейство, като в случая понятието Гърция включва и областта на древна Тракия, която по онова време е част от Източната или Гръцката римска империя. Последната обхваща редица земи, сред които особено важна е Тракия, в чиято най-източна точка през 4 век е основана столицата Константинопол. Факт е, че именно там благодатна почва намира току-що официализираното римско християнство, което се развива успоредно и до голяма степен конкурентно на появилото се малко по-късно в същите земи манихейство. (Иначе като официално приета през 3 в. религия в Персия манихейството предхожда християнството.) Така е забележително, че тези две форми на християнството започват сериозното си европейско развитие на една и съща територия, а именно тази на древна Тракия, макар и да са заченати на други места – първото в Рим, а второто - в азиатски Вавилон. Това показва колко голяма е тяхната

взаимосвързаност, която все повече се задълбочава с годините, макар и на преден план да излиза тяхната взаимна непоносимост. Тя, между другото, както е добре известно, в крайна сметка води до ликвидацията на манихейството от римокатолическата Инквизиция.

Една от причините за тази непоносимост е разликата в изживяването на християнството от двете религии. При ортодоксалните и римските църковни авторитети и свещеници то е повече абстрактно и теоретично, откъдето идват многобройните спорове по редица църковни въпроси, докато при тези на манихейството то е живо, истинско и водещо до реално, свръхсетивно възприемане на живеещия в духовния свят Христос. Последното е възможно, благодарение на мистериината посвещенческа практика на манихеите, с каквато първите не разполагат. Тя лежи в основата на определени *изначални* свръхсетивни изживявания на траките през 5 – 6 век, които са описани от Рудолф Щайнер в цитираната вече лекция:

*„Това, което хората виждаха духовно, наричаха невинност, девственост на природата и говореха за девствената духовност на нейното творчество. Но това, което чувстваха вътрешно, когато се събуждаха, беше, че от заспиването до пробуждането пребивават в един свят от ясно звучаща духовност. Те чувстваха, че в него царуват **доброто и злото**, че от дълбините на духовното говорят добри и зли духове, и че добрите духове искат единствено да повдигнат невинността на природата, да я запазят, а злите - да ѝ предадат вината и греха. Навсякъде такива християни чувстваха царуването на доброто и злото поради това, че в спящо състояние астралното им тяло не се*

*всмукваше от Аза. (...) И те много, много размисляха за дълбочината на силите, водещи до **доброто и злото в човешката душа**. За тях изживяването на пребиваване в свят, в който се борят добрите и злите същества, добрите и злите сили, беше тежко.“*

Тук първо нека кажем, че въпросната, възникнала през 5 - 6 век в Средна и Южна Европа свръхсетивна борба между добрите и злите Духовни същества, изглежда не е лишена от връзка с появилата се малко преди това в крайнините на Тракия държавна християнска религия. Последната все повече се налага в рамките на Източната римска империя и с времето придобива нарастващ материалистически оттенък, което вероятно води до въпросните стълкновения между доброто и свързаното със земния материализъм зло. Но

Сръбски богомилски посветени, фреска от 1290 г., Сърбия

те от своя страна, по един жив начин поставят началото на тракийското, а от тук и на цялото европейско средновековно манихейско учение, централна роля в което играе дуализмът добро – зло и начините за неговото преодоляване.

Както също личи от този цитат, живото свръхсетивно или инспиративно възприемане на борбата между доброто и злото ляга в основата на трако-манихейската теория и практика. Траките са родени ясновидци и ясночуващи, благодарение на което в своите земи стават свидетели на новопоявилата се свръхсетивна битка. Важно е, че тази битка се появява с особена сила в Тракия, а не другаде, което води до техните наблюдения и притеснения, на които откликват манихеите. Тракийската манихейска мистериозна традиция обаче не е решителната при излизането на манихейството на бял свят или на историческата сцена през 10 век като богомилство. Както личи, тогава или малко преди това, през втората половина на 9 век към нея се добавя една друга манихейска или по-точно казано *новоманихейска* традиция, този път дошла в Тракия от Запад! Тя е свързана с превъплъщението на Запад по онова време на Земята на индивидуалността на основателя на манихейството Манес в лицето на историческата личност на рицаря *Парсифал*. Както е известно, той се преражда в неизвестна с точност област в югозападна Европа и през тази инкарнация, според свидетелствата на редица древни автори, става носител на Свещения Граал – съдът, от който Христос пие по време на тайната вечеря и в който е събрана кръвта му след смъртта на Голгота.

Към края на 9 век Парсифал поема в ръцете си този съд в замъка Монтсалвеш в испанските Пиринеи, с което полага началото на исторически известното течение на Свещения Граал. Така се полага началото и на новите манихейски традиции, разпространили се в голяма част от Европа под формата на богомилството. Друго следствие е възникването през 15 век на така важния днес розенкройцерски орден на Граала, като преди това обаче възниква импулсът за обновяване на самото манихейство чрез Парсифал, което ако съдим по мястото, където възниква богомилството, трябва да е станало в земите на България или с други думи, на Тракия. *Така през 9 в. тракийското манихейство претърпява обновление чрез Парсифал и силите на Граала, което води до появата му на международна сцена през 10 в. в лицето на богомилството.*

Известното поемане на Граала от Парсифал през 9 в. също така се явява един вид негово „овъншняване“ предвид тайното му дотогавашно съществуване. По този начин светът разбира за съществуването му, за неговото значение, както и за това, че трябва да се стреми да почерпи от неговите сили. Това обяснява и външната поява или „овъншняването“ с други думи на тракийското манихейство под формата на историческото богомилство през 10 в. Историческите извори също индиректно потвърждават взаимосвързаността на тези два „овъншнителни“ акта с факта, че често наричат богомилството с името *новоманихейство*!

Към това се добавя и един трети исторически акт от същия 9 век, подет този път от Римокатолическата църква.

На предизвикания от нея през 869 г. Осми Вселенски събор в Константинопол тя взема решението да промени съдържанието на Трихотомията, изключвайки от нея Светия Дух. Съборът е признат само от римокатолическата църква и се провежда по инициатива на папа Адриан II и византийския император Василий I, след като е предпоставен от папа Николай I*. Известен е с особеността, че всички участващи в него трябва да подпишат документ, с който предварително се задължават да се съгласят с решенията, които се взимат. Именно на този събор без никакво обсъждане се гласува едно предварително взето решение - канон 11, който постановява, че учението за Трихотомията, наречено още учение за „две души“, е еретическо. За него разбираме благодарение на единствено оцелелият запис, оставен от Анастасий Библиотекар**. Самият канон е вече изготвен от служителите на Римокатолическата църква, която реално е домакин на събора, и гласи:

„Независимо, че Старият и Новият Завет учат, че мъжът или жената имат както рационална, така и интелектуална душа, и независимо, че всички Отци и Доктори на Църквата, които са говорители на Бога, изразяват това мнение, мнозина са стигнали до такава дълбочина на нерелигиозността, че обръщайки внимание на спекулациите на зли хора, безсрамно разпространяват като догма това, че човекът има две души и настоятелно доказват ереста си по нерационален начин, използвайки мъдрост, която се е превърнала в глупост. Следователно, този свещен и вселенски синод бърза да изкорени въпросното порочно учение, което днес се разпространява подобно на вреден бурен. Въоръжен с победоносната истина, с намерението да изгори всяка плява с неугасим огън и да поддържа чист пътя в нозете на Христос, той гръмогласно обявява анатема на авторите и на привържениците на това безбожие и на всички, които поддържат такова мнение. Също така обявява и огласява, че никой не трябва да придобива или пази по какъвто и да било начин писания на авторите на това безбожие. А на всеки, дръзнал да се противопостави на този свещен и велик синод - анатема и изключване от християнската вяра и начин на живот.“ Anastasii Bibliothecarii, „Sancta synodus octava generalis.“

Канонът, преди всичко, отрича самостоятелната индивидуална възможност за изживяването на Светия Дух по време на Петдесетница или по време на Второто кръщение с огъня на Светия Дух при посвещението в християнските

* Това става чрез неговия спор с патриарх Фотий за добавката филиокве. Според кармическите проучвания на Рудолф Щайнер през следващия си живот през 20 век той се преражда като Хелмут фон Молтке, който е шеф на генералния щаб на германската армия в началото на Първата Световна война.

** Според изследванията на Рудолф Щайнер същият се преражда през 20 век като Елиза фон Молтке, която е негова близка последователка и съпруга на Хелмут фон Молтке.

мистерийни школи. Той, от една страна, отваря пътя за развитието на бездуховния материалистически светоглед на Западна и Централна Европа през следващите столетия, а от друга, води до появата на така наречения „Народ на Христос“ в Източна Европа. Според Рудолф Щайнер такъв възниква благодарение на решенията именно на този събор, който отстранява истинския християнски импулс на изток от Рим:

„От 9 и 10 век стана възможно на определена територия от цивилизования свят да се появи Народът на Христос - народ, който е надарен със специалната вродена способност да стане носител на Христовото откровение за бъдещите поколения. Изказваме една дълбока истина, когато казваме, че в тази епоха и с готовност за по-късни времена един народ е бил специално подготвен от световните събития да стане народ на Христос. Тази ситуация възникна, защото през 9 век онова, което действа непрекъснато като Христов импулс, до известна степен придоби различен от другите характер в Европа и това разграничение личи от факта, че определени души се показаха способни да получат прякото откровение на Христовия импулс, т.е. въпросната конкретна форма на Христовия импулс и че тези души бяха отбити към Източна Европа. И последствията от противоречието между патриарх Фотий и папа Николай I бяха, че Христовият импулс в особена интензивност беше отстранен към Изтока на Европа. Както знаете, това доведе до известното противоречие „филиокве“, въпросът, дали Светият Дух произхожда от Отца и Сина или само от Отца. Не искам обаче да засягам този догматичен спор. Искам да обсъдя това, което има трайно влияние - тази диференциация, тази метаморфоза на Христовия импулс, която се характеризира с факта, че жителите на Източна Европа станаха възприемчиви за непрестанното изливане на Христовия импулс, за непрестанното присъствие на „Дъха на Христос“. Тази специална форма или метаморфоза на Христовия импулс беше отстранена на изток и вследствие на това в рамките на европейската цивилизация руският народ, в най-общия смисъл на думата, стана Народът на Христос.“

Първо трябва да се отбележи, че тук Рудолф Щайнер не говори само за изпъстрения с важни събития девети век, но също и за десети, макар и да не казва нищо особено за него... Първият е наистина забележителен със споменатия спор „филиокве“ между патриарх Фотий и папа Николай I, касаещ възможността Светият Дух да бъде изпроваждан не само от Отца, но и от Сина. Той, от една страна, води до отстраняването на Духа от Светата Троица на Осмия събор в Константинопол, а от друга, както показва логиката на процесите, до неговата едновременна поява или възраждането му в рамките на обновеното от Парсифал-Манес манихейско посвещение. Двата акта са взаимосвързани, както и всичко, свързано с тези две конкурентни форми на християнството. Оттук насетне римската църква решително поема по наклонената права на материализма, водещо до състоянието, в което се намира днес, а манихейската до все по-обилното

свързване с духовността или с така наречения от Рудолф Щайнер „Дъх на Христос“. Не случайно посвещението на последната се нарича *посвещение със Светия Дух*, който очевидно е този, изключен от Рим и свързан с Христос.

Освен това, горният цитат засяга появата на въпросния народ на Христос върху „определена територия от цивилизования свят“ през 9 - 10 в., обитавана от жителите на Източна Европа. Както личи по всичко дотук, обаче, преди да стигне до споменатия руски, „в най-общия смисъл на думата, народ“, истинският и непрестанно действащият импулс на Христос се отправя към общността на тракийските манихеи. Именно там ще да е станало обновлението на носения дотогава от тях в Европа стар мистерийен древноманихейски импулс с помощта на Парсифал-Манес и неговия Свещен Граал. За това дори свидетелстват някои исторически данни, които казват, че той е бил Романия, което е другото име на Тракия. Веднага след това обновеният тракийски манихейизъм излиза и става известен на историческата сцена под формата на богомилство. Последното в крайна сметка е втората, средновековната вълна на манихейството, което през следващите векове въздейства върху голяма част от цивилизована Европа.

Трудно е да се каже, че през 9 в. Русия принадлежи към цивилизованата част от Европа. Тогава тя е едва сформирана държава в лицето на Киевска Рус, зачената през 862 г. - сякаш в синхрон с всички описани събития през този век. Също така, на този етап тя няма как директно да е приела отклонения на Изток християнски импулс, тъй като самата тя все още не е християнизирана нито в източно-православен, нито в манихейски смисъл. Първото от последните две става факт едва през 988 г., когато Русия приема константинополската вяра, а второто е крайно противоречиво с отношението към манихейството на нейния виден княз Светослав (941 - 972). Превземайки Пловдив през същия този 10 в., той избива над 20 000 негови жители, почти всички от които, според сведенията на византийската принцеса Ана Комнина (1083 - 1153), са манихеи*. За това хронистът Лъв Дякон в своята „История“ пише: *„Разказват, че като превзел Филипопол, той (Светослав - бел. моя.) жестоко и безчовечно набил на кол двадесет хиляди души от заловените в града. По този начин уплашил всички противници и ги усмирил. На ромейските пратеници той отговорил гордо и самонадеяно, че не ще остави тази благодатна земя, ако не му заплатят много таланти и не откупят градовете и пленниците, които той е завоювал.“*

Вероятно затова, казвайки, че народът на Христос е руският, Рудолф Щайнер добавя уточнението „в най-общия смисъл на думата“. С което сякаш е намекнал, че става

* В своята биографична книга „Алексиада“ тя казва следното за Филипопол: „Защото, тъй като всички жители на Филипопол са манихеи, с изключение на неколцина, те тиранизират християните и ограбват стоките им, без да ги е грижа за пратениците на императора. Техният брой се увеличава, докато накрая цялото население около Филипопол са еретизира.“

въпрос за някаква друга, подобна на руската, славянска народност, каквото ... е манихейската тракийска през 10 в. Тя наистина има общо с руснаците, тъй като се славянизира в рамките на българската държава, както се славянизират и самите българи. (Как и защо става това е въпрос, който изисква специално внимание.) За това говори липсата на каквото и да било историческо споменаване от 5 в. насам на иначе многочислените и високо културни траки, както и употребата на църковно-славянския език и писменост в българската държава, която обединява траките, българите и славяните. Именно към тази нюансирана с различни влияния славянска среда се насочва импулса на Христос, носен най-вероятно лично от носителя на Граала Парсифал. Там той намира подходящата, подготвена вече почва, каквато няма каква друга да е била, освен манихейската. Това означава, че първоначалният народ на Христос е не друг, а тракийският, след което, с разпространението на богомилството през 10 в. и българският, а впоследствие, с постепенния процес на християнизация, започнал по същото време в Русия, по някакъв, неизяснен от Рудолф Щайнер начин, и руският. По всяка вероятност за това е спомогнало и частичното разпространение на манихейството в Русия, което като единствена мистериозна форма на християнството по онова време, води до съзнателно отношение към Христос, което иначе, по думите на Рудолф Щайнер, е инстинктивно.

Естествено възниква въпросът, на който няма да отговорим тук, а именно: Защо Рудолф Щайнер определя руснаците като народ на Христос, а не казва нищо за тракийския? Той дори не споменава името му, както и това на свързаните с тях богомили във встъпителния цитат, предпочитайки да ги нарича с интернационалното име „българи“. От това нито

* В изворите за език и народ се открива една и съща дума, а именно език, което означава, че за древните какъвто е бил езикът, такъв е бил и народът.

Потъвам в залеза,
прониквам в седефената му черупка,
за да притихна в хладната трева
и упоена от аромата на билките,
да се заслушам в разговора на щурците,
в тропота на мравките,
в бавния танц на змиите.
И с тревожния писък на птица
да излети към звездите –
във виолетов покров да премина
Прага на утрото...
Лятото е отвъдно пътуване
на Душата към себе си.

Да ме спаси, към мене се завръща
Времето – на бурни пориви и отдалече
–обгръща ме и мислите разрошва,
като балони – детски спомени раздува,
но спукват се щом ги докосна.
И идват бавно – на талази –

отделни думи, образи, усмивки
и подлости, и унижения, и болки...
В мен Времето прониква като билка
и иска още малко тук да си почине,
в това притихнало пристанище на Съзercание,
преди да отлети в безкрайност и безмълвие –
поне за малко в себе си да спре, да се озърна...

Трептенето на духа
между двата свята
създава една особена мелодия
на откъснатост и самота –
космическа мелодия
от светлини и сенки,
от топлина и хлад –
хармония на вечното
завръщане към необята.

Даниела Добрева

можем, или поне трудно, да се досетим, че има предвид траките или манихеите, нито, че говори за манихейството, което не споменава по име, а го нарича „противоположност между добрите и злите космически духовни сили“. Рудолф Щайнер избягва да говори по-подробно за богомилството, дори да спомене името му публично в свои лекции, което освен всичко друго обяснява малкия интерес към въпроса от страна на неговите западни последователи, както по негово време, така и днес.

Накрая, отправяйки поглед към бъдещето на света, ще добавим и това, че връзката на тракийското манихейство от 9 в. с руския народ на Христос личи както от всичко, казано дотук за миналото, така и от това, което може да стане в бъдещето. Става въпрос за очакваната повторна поява на манихейството през бъдната Шеста културна епоха, която трябва да бъде неговата трета поред вълна на проявление или второ възраждане след това през Ранното Средновековие. Както е известно, етнически то ще засегне преди всичко основния за Шестата епоха руски народ и териториално съответно неговата територия. Именно там повторно трябва да се появи манихейският импулс на Свещения Граал, някога заченат от Парсифал в Западна Европа, израснал в средите на богомилството в Източна и достигнал зрялост отново на Запад в рамките на розенкройцерството. Така той следва едно закономерно зигзагообразно (Запад-Изток-Запад) движение, на което отново предстои да се отправи на *Изток*, стигайки – по един или друг начин - Русия и оправдавайки определеното от Рудолф Щайнер руско „непобедимо настроение на Граал“. Последното може да се нарече и *завръщане на Манес!* Вероятно затова народът на Христос е определен като такъв, който има способността „да стане носител на Христовото откровение за бъдещите поколения“ ...

Мартин Атанасов

IN MEMORIAM

Спомен за Лилиана Калчева

Времето е неумолимо, то бърза, отминава, оставя следи в паметта ни, в душите ни – там, където са нашите спомени за хора, събития и всичко, което сме преживели и до всичко, до което сме се докоснали. Най-свидните ни спомени са за нашите близки и приятелите, за прекрасните хора, които ни дават светлина, любов, радост и подкрепа. На тях дължим много, защото ни разбират и ни обичат такива, каквито сме, защото в трудни моменти застават до нас и ни помагат да продължим напред, защото тези, които са свързани в духа, винаги са едно. Защото няма власт, която да разруши духовното родство, независимо от това дали сме на земята или в духовния свят, ние сме заедно със своите близки.

Преди 20 години завърши земния си път на моята приятелка Лилиана Калчева. Тя премина Прага на духовния свят на 16 октомври 1997 г. Имах щастието да познавам Лилиане-Мария-Луиза Калчева (кръщелното ѝ име) от есента на 1975 г., когато заедно със съпруга ми ѝ бяхме на гости. Още в мига, в който я видях - елегантна, усмихната, сърдечна и изключително гостоприемна, я почувствах близка, държеше се така непринудено и мило, сякаш се познавахме отдавна. Умееше да общува с хората по уникален начин и с неизменното си чувство за хумор, ставаше душата на компанията. Всички ние, тогава млади хора от приятелския ни кръг, чувствахме Лили не само като майка, но и като приятелка. С радост я посещавахме и нашите срещи бяха изпълнени с незабравими преживявания и вкусни гозби, специално приготвени за нас. Малкият ѝ апартамент бе уютен и подреден с вкус. Художествен усет имаше и в красивите ѝ дрехи, които сама шиеше. Лили беше интелигентна, фина и добронамерена, артистична и забавна, обичаше да се шегува и разказваше весели случки от живота си. Говорихме на различни теми и тя споделяше с нас неща, над които да се замислим. С мъдростта и любовта си ни вдъхваше сила.

Въпреки наполовина немския си произход, Лили се чувстваше българка. Нещо повече, тя съчетаваше по уникален начин най-добрите страни на българския и немския дух. Владееше изкуството да се сближава с хората без да се натрапва. Имаше чувство за мярка и уважение към всички, с които общуваше. Нейните интереси бяха в областта на антропософията, музиката, художествената литература, изобразителното изкуство, театралното и киноизкуството. Работеше като преводач от немски език и патентовед.

Веднъж, в дома на Лили видях книгата „Философия на свободата“ от Рудолф Щайнер. Казах ѝ, че аз също чета неговите съчинения. Тя много се зарадва, че и двете се интересуваме от антропософията, която дава смисъл на живота ѝ. По-късно ме въведе в група „Михаил“ при Светла Бисеро-

Лилиана Калчева (1926-1997 г.)

ва, в която бе редовен участник.

Нейният дом беше отворен за антропософските приятели. Тя приемаше с радост всички от групата ни и беше щастлива, че сме заедно, че можем дълго да разговаряме на антропософски теми. Често гостувах на Лили и нашето приятелство стана още по-близко, благодарение на духовната наука. Тя говореше с голям възторг за антропософските идеи, за словото и стила в книгите на Щайнер, които в оригинал са още по-въздействащи. Беше убеден антропософ и нищо не можеше да разколебае вярата ѝ в духовната наука. Споделяше с мен своите прозрения за бъдещето на обществото ни.

Лили с голям ентузиазъм се включваше във всички антропософски инициативи, участваше в организирани празници, посещаваше лекции и срещи с гостуващи антропософи, като често превеждаше от немски език на живо. Тя направи прекрасен превод от немски на български език на стихотворението „Христос в мен“ от Алберт Шефан. Незабравимо остана и нейното талантливо, артистично изпълнение в ролята на Пък от пиесата на Шекспир „Сън в лятна нощ“ на Йоановия празник през 1997 г. и беше аплодирана дълго от зрителите.

Лили беше от онези озарени от духовна светлина хора, които повдигат духа на другите и осветяват пътя им. Със своята ведрост, оптимизъм и съпричастност, тя успяваше да вдъхне надежда и позитивност на всички, с които общуваше. Беше изключително почтена и лоялна към своите приятели, държеше на дадената дума, беше дискретна и всички ѝ имаха доверие. За нея приятелите бяха безценен дар и тя никога не ги предаде. Лили беше великодушна, внимателна и винаги готова да прости грешките на другите. С дипломатичност помагаше в конфликтни ситуации за подобряване на взаимоотношенията между хората. Тя имаше усет за истинските личности и за стойностните неща. Веднага различаваше искрените чувства от фалшивите. Със своята пронизателност даваше точни преценки за хората.

Спомням си как се зарадва Лили, когато и аз получих розова карта от Гьотеанума. Каза ми, че би искала да бъде моята „духовна майка“ и наистина беше такава за мен.

В съботните събирания на група „Михаил“, Лили често вдъхновено изпълняваше на немски език „Медитацията на Основополагация Камък“ от Рудолф Щайнер. С неизменната си усмивка ни казваше какво голямо щастие е за нея, че сме заедно в името на антропософията. Мечтаеше да отиде в Гьотеанума в Дорнах. Искаше по-скоро да бъде основано АОБ, казваше, че не ѝ остава много време и затова жадно четеше книгите на Рудолф Щайнер, и желаше да стане член на Първи клас. За съжаление Лили не успя да осъщест-

ви мечтите си.

Помня, че на последната ни среща в групата при Светла, тя се чувстваше изтощена след боледуване и сякаш искаше да се сбогува с нас. Само след няколко дни дойде трагичната вест, че е починала внезапно.

На погребението на Лили, освен нейни близки, дойдоха и много приятели антропософи. Изпратихме я с много обич и добри думи.

Нейното толкова внезапно заминаване беше трудно за приемане. Всички съжалявахме за загубата ѝ, не ни се вярваше, че се е случило нещо невъзвратно, но като антропософи знаем, че това е нейното духовно раждане. Сега за нея беше важна нашата подкрепа и любов, защото добрите ни мисли и чувства можеха да помогнат по духовния ѝ път. Година по-късно отново почувствах голяма тъга, че тя си е отишла. През нощта сънувах Лили - усмихната, сияеща, облечена с красиви дрехи, а аз се изкачвах по една стълба към нея. Каза ми: „Не тъгувай, аз съм добре“. Като се събудих, тъгата ми беше изчезнала. Почувствах някакво спокойствие, че тя е добре и че не бива да ѝ преча със своите емоции. Този сън беше доказателство за това, че двете сме свързани в духа, че нашата връзка остава завинаги.

Лили беше истински антропософ и човек, беше личност с беззаветна вяра в антропософските идеи, която може да е пример за всички нас.

С голяма благодарност и обич си спомням за Лили, за нейното внимание, за доверието и обичта ѝ към мен, за нашето истинско приятелство, за всичко светло, което носеше в себе си, за щедростта, усмивката, добротата, смелостта и духовната ѝ сила, за това, че направи антропософията своя съдба, за това, че ми подаде ръка да тръгна по антропософската пътека.

Скъпа приятелко, Лили, нека е светъл звездният ти път, а молитвата от Рудолф Щайнер да бъде твоята духовна подкрепа: „Живей нагоре, носена от любов, надарена и благословена със светлина.“

Вихра Калапишева

АНТРОПОСОФСКИ ГРУПИ

ВАРНА

Антропософска група
„**Михаилова ковачница**“
Радослава Ангелова
тел. 0878 478 638

Група „**Духът на Петдесетница**“
Веселина Радкова
тел. 0888 515 174
Радослава Ангелова

ПЛЕВЕН

Антропософска група „**Светилник**“
Галина Трифонова
тел. (064) 840 564; 0888 632 206

СОФИЯ

Група „**Михаил**“
Лалка Фингарова, тел. (02) 868 99 49;
0888 263 741

Антропософски кръг „**Аристотел**“
Доц. д-р Иванка Кирова,
тел. (02) 831 78 74

Група „**Рудолф Щайнер**“
Александър Бояджиев
тел. 0888 406 095

Група за художествена работа с
Мистерийните драми
Христо Маринов: 0879 058 241

Група „**Ариадна**“
Диана Ботушарова
тел. (02) 840 7643; 0879 923 866

Група „**ЛОГОС**“
Константин Йорданов
тел. 0894 515 355

Група „**Космософия**“
Лиана Антонова, тел. (02) 856 67 35

**Курсове по антропософска
социална арт-терапия**
За връзка:

Снежана Бечева 0887 049 946
Вихра Калапишева 0887 152 335.
Нина Стамова 0886 214 803

СТАРА ЗАГОРА

Група „**Антропос-София**“
Дора Петрова, тел. (042) 643 500

Група „**Рудолф Щайнер**“
Георги Акабалиев, тел. 0878 398 509

Група „**Клуб на родителите**“
Иглика Ангелова, тел. 0885 910 339,

Социална художествена
терапия

„**Дъгата на Дочка**“
Дора Петрова, тел. (042) 643 500

ТЪРГОВИЩЕ

Група по лечебна педагогика
Константин Адамов
тел.: (0601) 811 07; (0899) 609 516

ЯМБОЛ

Група „**Светлина**“
д-р Ива Манева, тел. 0887 179 057

ВИЕНА

Група „**Рудолф Щайнер**“
Нели Хорински, тел. 0899090165

ФОНД за НАБИРАНЕ на СРЕДСТВА

за закупуване на
Антропософски дом
в София (към АОб)

Дарителски сметки:
BGL BG24UNCR76301075590031
USD BG10UNCR76301175509595
EUR BG07UNCR76301475508630

Текуща наличност: 3545 лв.

За контакти:

Георги Акабалиев – 0878 398 509
Александър Бояджиев – 0888 406 095

БЛАГОДАРИМ !

Скъпи приятели, уважаеми
читатели на „**Антропософски вест**“,
Всеки, който желае да изкаже мнение
или коментар по разискваните в
настоящия и бъдещите броеве на вестника
теми, може да ни пише на e-mail:
vestnik@aobg.org . **Очакваме ви.**
От редакцията

РЕДАКЦИОННА КОЛЕГИЯ

Христина Ангелова
Веселина Велкова
Диана Ботушарова
Юлия Стоянова
Георги Акабалиев
Тел: 0889 291988; 0897 728885
e-mail: vestnik@aobg.org
уебсайт: www.aobg.org

Отговорност за съдържанието на
публикуваните материали носят
единствено техните автори.